

1. STOLETÍ

- doba prvotní církve.

Kristus si přál aby jeho učedníci vytvářeli společenství bratří a sester. Neučil jen velké zástupy, ani jen jednotlivce, ale především si vyvolil malou skupinku dvanácti apoštolů, která se stala zárodkem církve.

Církev tedy vznikla z okruhu Ježíšových učedníků a začíná se mohutně rozvíjet od 50. dne po Ježíšově zmrtvýchvstání. Tehdy malé společenství učedníků prožívá při modlitbě naplnění silou Ducha Ježíšova a neohroženě jde hlásat Ježíšovo učení. Po prvním Petrově veřejném kázání se na tři tisíce lidí dává pokřtít a tak se společenství věřících rozrůstá. Věřící charakterizuje vzájemná láska a pevné společenství - i se sdílením majetku.

Pro velký počet členů církve apoštolové již nestačí na všechny úkoly sami a proto ustanovují za své pomocníky osvědčené muže zvolené lidem - **jáhny**, kteří měli na starosti zvláště charitativní službu a kázání.

Učedníci Kristovi se zpočátku schází jak v Jeruzalémském chrámě k židovským bohoslužbám, tak konají vlastní bohoslužby v soukromých domech. Zde se **koná "lámání chleba"** což je výraz pro Večeři Páně - hostinu, při které se opakuje obřad s chlebem a vínem, jak jej ustanovil Kristus. Toto stolování se též nazývá *Eucharistie* - důkuvzdání. Po obřadu se koná - **agape - hostina lásky**, - z darů, které přinesli bohatší učedníci. Z přinesených darů se též pomáhalo chudým uvnitř církve.

Židovské okolí se však ke křesťanství chová nepřátelsky, církev je pokládána za sektu, již je třeba zničit. Apoštolové však s radostí podstupují první utrpení pro Krista. Prvním mučedníkem byl jáhen Štěpán, který byl ukamenován. (r.32/33).

Následující pronásledování křesťanů Židy (r.37-44) vedlo k rozprchnutí křesťanů do celé Palestiny - ale tak i k začátku misijního působení.

Silným střediskem křesťanů, kteří pocházeli z nežidů (pohanů) se stala **Antiochie**. Zde byl obrácený farizeus Šavel - nyní Pavel (asi kol.r.33), který dříve křesťany pronásledoval, ustanoven po modlitbách spolu s Barnabášem k misijnímu úkolu. Stává se hlavní osobností šíření křesťanství. Podniká tři velké misijní cesty:

- I. r.45-48 na Kypr a do malé Asie (Perge, Antiochie v Pisidii, Ikonium, Lystra a Derbe)
- II. r. 49-52 přes Malou Asii do Řecka, (Filippi, Thesalonika, Athény, Korint)
- III. r.53-58 přes Galácii a Frýgii do Efesu, odtud do Řecka a zpátky do Troady, Milétu, Cesaree a Jeruzaléma.

V navštívených místech zakládá nové církevní obce a ustanovuje jejich představené. Po návratu do Jeruzaléma je uvězněn a pak převezen do Říma, kde byl r. 67 s'tat mečem.

V této době se objevují i rozpory mezi křesťany ohledně závaznosti dodržování Mojžíšova zákona křesťany obrácenými z pohanství. Problém řeší

1. apoštolský sněm v Jeruzalémě (kol.r.50), rozhodnutím, že na pohany nemá být nakládáno víc než určené *minimum* - zdržování se masa z obětovaných zvířat, krve a smilstva.

Křesťanství se šířilo celkem rychle díky římskému míru, který byl uvnitř impéria (neexistence hranic). Nejvážnější překážky byly dvě: pronásledování a mylná učení, která ohrožovala křesťanství zevnitř.

Poučení pro nás - vzorem je především misijní nadšení a bratrské uspořádání jednotlivých obcí.

2. a 3. STOLETÍ **doba mučedníků a prvních bludů**

Příčinou pronásledování křesťanů ze strany celkem nábožensky tolerantního Říma je učení o výlučnosti Kristova náboženství, neúčast na pohanských kultech a odmítání kultu císaře. Pronásledování netrvalo po celá tři století nepřetržitě, ale probíhalo v určitých vlnách, mezi kterými byly i delší přestávky.

První etapa (asi do r. 100). Sem patří pronásledování Neronovo (54-68) - které vypuklo z falešného obvinění křesťanů, že zapálili Řím. Mezi umučenými byl i sv. Petr a Pavel. Dále sem patří pronásledování Domiciánovo (81-96).

Druhá etapa (od r.100-250) Křesťané nebyli přímo vyhledáváni, ale byli trestáni na udání. Z mučedníků je možno připomenout:

svatého Ignáce z Antiochie (biskupa v syrské Antiochii, který napsal 7 listů. Kol.r. 110 byl předhozen v Římě šelmám.

svatého Polykarpa (biskupa ve Smyrně)

svatého Justina - prvního křesťanského filosofa, který napsal obranu křesťanství, poslal jí císaři a bojoval svým učením proti gnozi.(viz následující statě) Popraven byl r.165-7.

Třetí etapou (od r.250-311) byly hromadné procesy (počínaje nařízením císaře Septima Severa z roku 202, že přijetí křtu je trestný čin - křesťané pak odmítáním státního kultu ohrožují základy říše) při nichž podstoupila mučednickou smrt například **svatá Cecilie, svatý Vavřinec, svatý Tarsicius**. Nejhrůznější pronásledování se odehrálo za císaře Diokleciána. Trvalo 10 let a dalo církvi nesčetné mučedníky například **svatou Anežku, svatou Barboru ...**

V době tvrdých pronásledování se dosti křesťanů zaleklo trestu a podrobilo se slavnostní oběti bohům či císaři. Když pronásledování skončilo, tito odpadlíci chtěli znovu vstoupit do církve. A tu došlo ke sporům - jedni byli pro přísnější postup a dlouhodobá pokání jiní pro mírnější postup. Rozhodnutím papeže **Kalixta** (papežem r. 217-223) se prosadilo mírnější stanovisko.

OMYLY - BLUDY

Již od nejstarších dob bývalo v církvi dosti věroučných sporů a vyskytovalo se mnoho mylných směrů a bludů: zvláště například **gnosticismus**. Základem této nauky je přesvědčení, že od pravého Boha, který je plným světlem, vyzařují, tzv. emanací světy. Četní duchové, zvaní *eoni*, se Bohu vzdálili a proto vyzařují stále menší světlo. Nejnižší duchové splývají s hmotou, která patří do říše Tmy - zla a je vytvořena demiurgem (nižším bohem, který je ztotožněn s Bohem Starého zákona - Jahvem). Kristus, jeden z duchových eonů, zvěstuje lidem Nejvyššího Boha a uvádí do tzv. tajného poznání (gnóze), které je zcela známé jen nejpokročilejším. Jádrem učení je návod jak si uvědomit v sobě božskou jiskru, odloučit se od hmoty a vrátit se do Božího světla.

Podobně učí i tzv. perská gnóze - **manicheismus**, učící o věčném boji dobra a zla, Bohu a prabytosti zla. Svět vznikl sloučením dobra a zla satanem. Ježíš chce lidi osvobodit, ale protože ho lidé nepochopili, přišel Mani jako Paraklét (Duch svatý), který uvede lidstvo do veškeré pravdy.

Výskyt mylných názorů a bludů ovšem zapříčinil i teologický rozkvět a přesnou formulaci pravé nauky. Z velkých teologů tohoto období můžeme jmenovat tyto muže:

sv. Irenej (Lyonský biskup, + kol.r.202), který filosoficky a biblicky vyvrací gnosticismus. (*hl. dílo: Adversus haereses*)

Tertulián,(+ po r.220) který v závěru života přešel k rigoróznímu hnutí - montanismu - srovnatelného např. s letničním hnutím.

sv. Hyppolit,(+235) který se obrací proti gnosticismu a modalismu (učení, že Bůh se zjevuje ve třech maskách - Otce, Syna, Ducha svatého). Byl zvolen prvním vzdoropapežem. Později se s církví smířil a umírá mučednickou smrtí.

Klement Alexandrijský (+ 215), který se stává slavným představitelem alexandrijské školy a sblížuje křesťanství s řeckou filosofií.

Dalším představitelem alexandrijské školy je velký

Origenes. (kol.185-254) Ten kromě Hexaply - srovnání šesti překladů bible, vytvořil též první kompletní dogmatiku - věrouku. Znám je i svým mylným učením o apokatastázi - že vše se, včetně ďábla, vrátí k Bohu, a mylným učením o preexistenci duší.

Poučení pro nás:

Toto období ukazuje, jak zkoušky zocelují a jak krev mučedníků se stává semenem nových křesťanů. Příklad odvahy zve k následování. Nebojme se proto těžkostí!

Mylné nauky zase nutí křesťany k hlubšímu přemýšlení o víře. Vzdělávejme se tedy, abychom mohli čelit dnešním mylným názorům.

4. A 5. STOLETÍ

počátek svobodného života církve, doba věroučných sporů ohledně Kristovy osoby

Nejvýznamnější událostí této doby je **ukončení pronásledování** církve ze strany Říma a zrovnoprávnění s ostatními náboženstvími **v roce 313** za císaře Konstantina, který pak církev sám protěžoval natolik, že roku 380 bylo nařízeno v Římské říši každému přijmout křesťanské náboženství, které se tak stalo náboženstvím státním. Mnozí lidé však přestupovali jen naoko, bez náležité přípravy a upřímného vnitřního přesvědčení. Tím pronikl do církve světský duch. Císař sám se považoval za *spolubiskupa* a zasahoval do otázek náboženských i vnitrocírkevních a ovládal biskupy jako své úřednictvo.

Velkým sporem této doby byl spor o Kristovo božství. Alexandrijský kněz **Arius** vystoupil roku 318 se svým učením, že Kristus není Bůh, ale jakýsi polobůh (někdo víc než člověk). Toto učení se rozšířilo i mezi biskupy.

Proto se schází roku **325 koncil v Nicei**, kde je přesně definováno, že Kristus je Bůh z Boha, jedné podstaty s Otcem. (jinak by v Kristu nemohlo dojít ke spojení božství a lidství). Arianismus byl odmítnut. Hlavní zásluhu na tom má biskup Athanasios (viz dále)

V následující době se dále promýšlelo tajemství Kristovy osoby. Byl zamítnut názor, že Ježíš Kristus je jen člověk, který byl přijat za Boha (= **adoptianismus**), že Ježíš Kristus je jenom Bůh (= **monofyzitismus**) a **nestorianismus** = že lidství a božství jsou v Kristu tak odděleny, že Panna Marie porodila jen člověka Ježíše Krista.

Na koncilech **v Cařihradě roku 381, Efezu roku 431, Chalcedonu roku 451** bylo vyjasněno učení o tajemství Božího bytí v Trojici: v Bohu jsou tři osoby ale jen jedna přirozenost, a učení ohledně Ježíše Krista: v něm je jedna osoba a dvě přirozenosti (lidská a božská), nesmíšeně, ale i nerozděleně. Odmítnut byl názor **modalismus**, učící, že tři osoby v Trojici jsou jen 3 masky jednoho Boha.

Mezi velké teology a svaté tohoto období počítáme:

svatého Athanasia (+ 373), který hájí pravou víru i Kristovo božství proti Ariánům,

svatého **Cyrila Alexandrijského** (+ 444), který proslul obhajobou Kristovy osoby a titulu *Bohorodička* pro Pannu Marii proti nestoriánům, svatého **Jana Zlatoustého** (+ 407) pozoruhodného kazatele na císařském dvoře.

svatého **Bazila** (+ 379), který dal základ řeckému mnišstvu a založil první nemocnici s několika odděleními

svatého **Řehoře Nyssenského** (+ 394) bratr Bazilův a spekulativně nejnadanější, ale v některých věcech přijímá názory Origena o návratu všeho k Bohu, (*apokatastazis*)

svatého **Řehoře Naziánského** (+ 390) přítel obou předchozích, více asketa a básník než duchovní pastýř.

Liturgie

- pomalu přechází ze stádia volné improvizace do stádia již předem formulovaných modliteb. Řecká liturgie klade větší důraz na božské mystérium, latinská zase na subjektivní přisvojování si spásy. Panuje velká pestrost různých liturgií.

Zbožnost

- kající praxe: přísná, za veřejné hříchy a odpad od víry několik let pokání než bylo umožněno rozhřešení.

Mnišstvo

S přibývajícím vlivem, světského ducha v církvi roste touha mnohých křesťanů odejít do samoty a v chudobě a tichu se věnovat celým svým životem Bohu. Prvním historicky známým poustevníkem byl sv. Antonín (251-356), který odešel do pouště v Egyptě. Pachomius (287-347) zakládá první společenství poustevníků r.320 v Tabennisi na Nilu. Mnišství dále podporuje sv. Bazil Veliký (+379), který dal mnišství pravidla - řeholi. Na západě se šíří za podpory sv. Ambrože, Jeronýma, Augustina, Martina Tourského (+ 397) a Jana Casiána (+430.)

Další významní svatí a teologové:

svatý **Ambrož** - biskup Milánský-zvolen r.374, bránil nezávislost církve na státu, vystupoval proti arianismu

svatý **Jeroným** - přeložil bibli z hebrejštiny a řečtiny do latiny - tzv. Vulgáta,

svatý **Augustin** - nejprve nevázaně žijící mladík, který se díky modlitbám své matky Moniky, obrací a stává se knězem a biskupem. Nazýván je *teologem milosti Boží*, kterou zvláště zdůrazňuje proti tzv. **pelagianismu**, učícímu, že člověk se musí spoléhat především na své vlastní síly. Proti němu Augustin definuje dědičný hřích i nutnost Boží milosti k spasení. Stal se největším teologem křesťanského západu ve starověku. V mládí žil nevázaným světským životem, ale vlivem modliteb své matky se obrací a nakonec se stává biskupem.Vystupuje též proti **donatistům** - církvi "čistých".

svatý **Lev Veliký** - papež, rozhodný strážce orthodoxy i římské kultury. Roku 452 vyšel vstříc barbarskému vůdci Atillovi a pohnul ho k návratu. Reformoval klérus, mešní obřad a dal kánonu mše nynější podobu (Sacramentum Gregorianum).

Poučení pro nás: Velcí teologové této doby by nás měli inspirovat a přivést k hlubšímu vzdělávání.

6. A 7. STOLETÍ

- doba šíření křesťanství mezi Franky a Germany, doba vzniku četných klášterů, doba vzniku a šíření Islámu, doba zániku západořímské říše a pronikání barbarských kmenů

V této době se rodí **nové náboženství - Islám**. Jeho zakladatelem je **Mohamed** (571-632), který sjednotil arabské kmeny a dosáhl toho, že Arabové přijali monoteismus. Uznal Mojžíše i Ježíše za proroky, přijal mnoho z židovského i křesťanského náboženství, ale i ze staroarabských a gnostických myšlenek a sám sebe považoval za nejvyššího proroka.

Hlavní tři body učení: *Víra v jednoho neviditelného Boha, víra v nejvyššího proroka a víra ve spravedlivou posmrtnou odplatu.* Život člověka je řízen osudem - předurčen Bohem (= *fatalismus*).

Islám se velmi rychle šíří. Zakladatel světové arabské říše Omar (634 - 644) obsadil Persii, Palestinu a Egypt.

Kvůli problémům s Araby Byzanc - *východořímská říše* - není schopna Itálii ubránit před barbarskými kmeny. Langobardi tak založili roku 568 v horní Itálii svou říši.

sv. Řehoř Veliký (+ 604) papež, se snaží odvrátit Langobardy od Říma. Ve spisech řeší otázky praktické duchovní správy.

Mnišství

roste na významu - jako protiváha určitému zesvětštění církve.

Nejvýznamnějším představitelem západního mnišství a také jeho otcem je **svatý Benedikt (+ 543)**, který zakládá velký klášter na hoře Monte Cassinu. Vytvořil psanou Řeholi, která se stala základem pro mnišský řád benediktinů a osnovou i pro jiné pozdější řády. Známým heslem řádu, který dbal na společenství, pohostinnost a vzdělanost je: *Modli se a pracuj!*

Šíření křesťanství:

Již okolo roku 341 se dostalo ke germánům křesťanství prostřednictvím misionáře Wulfily, ale v bludné ariánské podobě. Ostrogótský král Theoderich,

chtěl na tomto základě vytvořit jednotnou ariánskou frontu proti katolickým Řekům a Římanům.

To bylo překaženo, když **roku 496 přijímá Franský král Chlodovik římsko-katolické křesťanství a lid ho v tom následoval.** Mnohdy formálně konané hromadné křty byly příčinou, že nadále přetrvávaly pohanské zvyky, mravy a představy. Přesto tímto krokem bylo umožněno splnutí germánství s křesťansko-římskou kulturou, což by křesťanství v bludné ariánské podobě nezprostředkovalo. Do Evropy tak bylo přeneseno bohatství řecko-římského myšlení. Prvními centry misie byla stará římská biskupská města. Negativem bylo zasahování králů a šlechty do církevních záležitostí. Ti sami obsazovali biskupské stolce, což vedlo k zesvětštění církve.

V Irsku:

vlastním misionářem je svatý Patrik. Zde se církevní život soustředil do klášterů - duchovních center země, odkud se podnikaly i misie na evropskou pevninu. Známa je **Iroskotská misie** spojená se jménem svatého **Kolumbána** (530-615), který působil od r. 590 v Bretani, Galii a Burgunsku, další mniši i v Německu a Švýcarsku. V klášterech se vyvinula osobní ušní zpověď. Dřívější hromadná veřejně kajicnická praxe již nevyhovovala.

V Anglii:

zde byla biskupská sídla již ve 4. století, ale později zanikla. Nová misie vyšla z Říma i z Irska. Z Říma byl vyslán svatý **Augustin z Canterbury**, který roku 597 pokřtil kentského krále Ethelberta a dalších deset tisíc osob. Spojení římského ducha a irské zbožnosti bylo velmi plodné, vznikají kláštery a při nich školy. Anglosasští mniši stejně jako iroskotští konají misie na pevnině, ale trochu jiným způsobem - získali nejprve schválení a podporu papeže a krále a pak se zaměřovali především na předáky lidu - *kmenové náčelníky* s vědomím, že lid je bude následovat. Zakládají též církevní strukturu - biskupství. Nejvýznamnější misionáři byli Wilfried a Willibrord, ti začali misijní práci v r. 679 a 690.

Poučení pro nás: Velký význam pro utváření křesťanství i misie měly kláštery. Ty jsou svým způsobem podobné našim společenstvím. Zde probíhá formace a vzdělávání křesťanů, odtud je možno konat misii a evangelizovat. Podporujme proto malá společenství! - Svou účastí a modlitbou.

8. A 9. STOLETÍ

doba příklonu církve k Frankům a šíření křesťanství i mečem za Karla Velikého, v polovině 9. století doba úpadku Franské říše i církve

Ve snaze ubránit se náporu Langobardů se papežové obrátili se žádostí o pomoc na Franky, kteří po odražení náporu Arabů měli volné ruce. Došlo tak k epochálnímu obratu v evropských dějinách a k příklonu papežského Říma, místo k Byzanci, k Frankům, kteří se stali novými ochránci církve. Ti darovali některá italská území, osvobozená od Langobardů, papežům a tak položili základ církevnímu státu. To nelibě nesla Byzanc, čínice si na tato území nárok. Napětí se přirostřovalo také tím, že franský král **Karel Veliký** (768 – 814) se cítil být minimálně rovnocenným byzantskému císaři. Roku 800 byl papežem korunován za císaře a byla tak obnovena myšlenka západořímského císařství. Karel Veliký pod vlivem myšlenky *křesťanského impéria* – říše Boží, rozšiřoval svou říši dobýváním nových území ruku v ruce s jejich pokřesťanštěváním. Dochází tak k neblahému násilnému šíření křesťanství a spojování světské a náboženské oblasti. Nesporný je však Karlův význam pro šíření vzdělanosti a kultury v jeho říši. Za Karlových nástupců se říše rozpadla, což způsobilo totální úpadek západořímské kultury a církve. Zvláště papežství prožilo krutý úpadek, když se stalo hříčkou v rukou soupeřících římských šlechtických rodů. Jeho universální význam poklesl na obyčejné teritoriální biskupství, o něž vedla drsný boj panovačná šlechta, která se nezalekla ani vraždy. Náprava nastala až obnovou císařství za **Oty Velikého**.

Šíření víry

Velkým pokračovatelem anglosaské misie na evropské pevnině byl průkopník křesťanského společenství národů svatý **Bonifác (672 - 754)**, který kromě misijních úspěchů v Německu přivedl stagnující franckou církev k universálnímu církevnímu smýšlení a spojil ji s Římem. Byl jmenován arcibiskupem bez určení sídla a kromě misie upevňoval organizaci církve, reformoval a zakládal biskupství a kláštery. Byl zavražděn pohanskými Frísy roku 754 při misii mezi nimi.

Poučení pro nás: Velký význam pro šíření křesťanství měly harmonické politické poměry. Stát za Karla Velikého pomáhal (*i když ne vždy dobrými prostředky*) v šíření křesťanství. Snažme se tedy podporovat politickou harmonii a jemně ovlivňovat i politiky křesťanskými ideály.

Východ

Církev byzantská se v tomto období stále více vzdalovala od Říma a kráčela svou vlastní cestou. Stále více se objevuje konzervativismus a tradicionalismus. Schází organický růst. Velkým teologem a církevním otcem byl sv. **Jan Damašský** (+ 749), který ve svých dílech polemizuje s nestoriány a monofyzity.

Politika srůstá s náboženstvím, císař je považován za zástupce Boha – je světským veleknězem. Tomuto stavu říkáme: *cézaropapismus*.

Východní církve méně usilovala o formaci jednotlivců i společenství podle evangelia a soustřeďovala se na liturgická mystéria. Bohoslužba východní církve je silně mystická a symbolická. Přesto Východ projevuje pozoruhodnou sílu – v misijní činnosti mezi Slovy v jihovýchodní Evropě, kterou vedli především

Cyryl a Metoděj

Tito bratři přišli na Moravu roku 863. Mladší Konstantin byl učencem. Ještě před příchodem na Moravu sestavil slovanské písmo Hlaholici. Metoděj měl právnické vzdělání a byl založen spíše prakticky. Slovanské řeči užívali i jako řeči bohoslužebné, čímž silně upevnili sebevědomí Slovanů a spolu s písmem také svébytnost slovanské kultury. Své působení si dali schválit roku 869 v Římě, kde Hadrián II. bohoslužbu ve slovanském jazyce schválil. Konstantin v Římě vstoupil do kláštera, přijal jméno Cyril a v Římě téhož roku zemřel.

Metoděj se vrátil zpět v hodnosti arcibiskupa. Ve svém úsilí narážel na nepřátelství německých biskupů, kteří ho při návratu z Říma nějakou dobu věznili, a na nepochopení knížete Svatopluka. Věnoval velkou péči výchově kněžstva z domácího lidu. Před smrtí doporučil za svého nástupce **Gorazda**. Avšak přičiněním Wischingovým papež Štěpán V. slovanskou liturgii zakázal a Metodějovi žáci byli z Moravy vyhnáni.

Obrazoborectví

Velké zmatky v 8. století způsobil spor o úctu obrazů svatých. Pod vlivem arabského přesvědčení, že náboženské motivy nelze zobrazovat, aby se nepropadlo modlářství, císař **Lev III.** nařizuje r. 754 odstranit všechny obrazy z kostelů. Naráží na velký odpor především u mnichů. Dochází k četným vzpourám, pronásledováním a popravám.

Spor je vyřešen na **II. nicejském koncilu** roku 787 tak, že je ozřejměn rozdíl mezi úctou, která je možná ke světcům zobrazeným na ikoně a klaněním (*znamení podřízením*), které se vzdává pouze Bohu. Obrazy byly tak uznány jako prostředky úcty.

Pokračuje oddělování od západní římskokatolické církve, zvláště za patriarchy Fotia, který přechází do útoku proti latinské církvi. Vytýká celibát, učení o vycházení Ducha svatého i ze Syna.

Duchovní správa: Velké zlo přinesly tzv. vlastnické kostely, které budovali na svých statcích velkostatkáři a na duchovní pohlíželi jako na své sluhy. Na sněmu v Cáchách roku 819 byl dosažen kompromis, že biskupové mohou spolupracovat při změně kněze. Volba biskupů je však stále v rukou panovníků.

Liturgie: není ještě jednotná, kromě liturgie římské, - udržuje se liturgie galikánská, mozarabská (*Španělská*) a ambrosiánská. Od 6. století se objevují na západě i soukromé mše jen s knězem

bez účasti lidu. V kostelech se začíná stavět více oltářů. Častější přijímání ustalo. Od 8. století je používán chléb nekvašený a zavedeny hostie, které už nebyly podávány na ruku, ale do úst. Zároveň s římskou liturgií byl ve francké říši zaveden gregoriánský chorál.

Lid. zbožnost – byla po misiích většinou velmi naivní a bylo zapotřebí hlídat ji, aby se nemísila s pohanskými představami. Náboženský život se živil spíše než naukou náboženskými obřady. Církevní kult byl velmi obohacen – právě z této doby se datuje užívání svěcené vody. Mnohdy se ovšem i do kultu vloudila pověřčivost.

10. A 11. STOLETÍ

doba reformního hnutí Clunijského a snahy církve o vymanění se z panovníkova područí. Doba rozdělení církve na západní a východní

Již v době úpadku papežství začalo sílit reformní úsilí, církev se totiž stávala čím dál více proniknutou světským a mocenským duchem. Iniciativa vzešla z benediktinského kláštera v Cluny (908 – 910) v Burgunsku, který proto aby mohl začít nezávisle s reformou, byl vyjmut z pravomoci diecézního biskupa a formálně přímo podřízen Římu. Mniši kladli důraz na askezi, chudobu, modlitbu a pěstování vědy. Protože však většina clunijských mnichů pocházela ze šlechtického prostředí, byla opomíjena tělesná práce. V krátké době se reformní hnutí rozšířilo i do dalších klášterů zvláště ve Francii, Itálii a Španělsku. Už ve 12. století k němu patřilo na 3 tisíce klášterů. Zaslouhou clunijského hnutí došlo na západě k prohloubení a zniternění náboženského života.

Vznikají nové řády:

1084 **kartuziáni** - řeholníci žijící v odloučených celách jako poustevníci v mlčení a modlitbách

1098 **cisterciáci** - Roku 1098 založil Robert z Molesme přísně reformovaný benediktinský klášter v kraji Citeaux, z něhož nový řád vzešel. Vyznačuje se úzkým a stálým spojením většího počtu klášterů, přičemž mateřský konal v dceřiných kláštorech vizitace. Každý klášter měl voleného opata. Nejvyšším orgánem je generální kapitula, v níž jsou zastoupeny všechny kláštery. Řád zavedl instituci bratří laiků, kteří hospodařili na polích a získal velkou zásluhu na hospodářském a průmyslovém rozvoji mnohých krajů. Nejvýznamnějším opatem a spoluzakladatelem řádu byl **svatý Bernard** (1090 – 1153).

Reforma zasáhla i světský klérus. Tzv. **Kanovnícká reforma** na přelomu století usilovala o obnovu kněžského ducha u světských duchovních, jež vedla ke společnému životu s pevnými pravidly. Začalo to u členů kapitul - sbor kněží (kanovníků) kolem biskupského kostela. Z této reformy vzešel i

řád Premonstrátů založený **svatým Norbertem** (1082 – 1134), který vybudoval klášter v Premontre. Řád se stal společenstvím kanovníků podle řehole svatého Augustina. Hlavní úkol spatřoval v kázání a venkovské duchovní správě.

Nový duch reformy zasáhl také laiky v církvi, což se projevilo tíhnutím k duchu chudoby. Ale také nadšením pro křížové výpravy za osvobození Svaté země. I když celkový náhled na křížové výpravy je sporný, posílily vědomí západního společenství, rozšířily Evropanům obzor a stykem s byzantskou a orientální kulturou podpořily rozvoj vědy. Zapůsobily i na zbožnost. Křížáckým ideálem bylo vzít na sebe kříž kvůli Kristu, snášet nebezpečí a útrapy dlouhého putování a tak prožívat chudý život Vykupitele. Doma pak mnohdy křížáci uplatňovali myšlenku následování Krista v chudobě a kajícínosti. Tyto ideály byly však silně narušeny materiálními touhami bojovníků.

Ačkoliv reforma začala v kláštorech a byla pronikavá, obecného významu mohla dosáhnout jen když zasáhla i papežství a skrze něj celou církev. Je velkou zásluhou obnoveného západního císařství za **Oty I. Velkého** (936 – 973), že papežství osvobodilo od zotročení italskou šlechtou a vytvořilo podmínky pro jeho univerzální činnost.

Ota I. Němec sice zasahoval do jmenování biskupů, ale jeho volba byla zpravidla šťastná. Mezi biskupy byli četní světci: svatý Oldřich, svatý Konrád, svatý Willigis a svatý Wolfgang – biskup v Řezně. Díky nezištnosti poslední jmenovaného došlo **roku 973 k založení pražského biskupství**.

sv.Vojtěch

druhým biskupem pražským byl sv. Vojtěch (956 - 957). Byl velkým stoupencem Clunyjského reformního hnutí a přítelem císaře Oty III.(983-1002) Pro své reformní snahy doma nenalezl pochopení - dvakrát opouští biskupský stolec a nakonec odchází z Čech na trvalo a umírá mučednickou smrtí u Prusů.

K německým světcům je počítán též bratr Oty I. sv.Bruno. Církev v Německu byla tak na vysoké duchovní úrovni. Ota však mnoho nedosáhl ve změně poměrů v Římě, a ani jeho nástupci. To se mění až za **Jindřicha III.** (1039 – 1046), který v roce 1046 na výzvu reformního římského kléru koná v Sutri reformní synodu, jež mimo jiné odstranila tehdejší trojpapežství a omezila vliv římské šlechty.

Za pontifikátu **Lva IX** (1049 – 1055) se plně rozvinul reformní program, boj proti simonii (kupování církevních úřadů) a proti porušování celibátu a upevnilo se centrální postavení papežství v církvi. Bohužel došlo za něho i k velkému východnímu rozdělení -

SCHISMATU - ROZDĚLENÍ CÍRKVE (r.1054)

Východ už dlouho zaujímal k Římu nepřátelské stanovisko i kvůli úpadku papežství. Patriarcha Michael Kerularios dal v Konstantinopoli zavřít kostely latinského ritu a západní církev ostře kritizoval. Podobně ostře ovšem v Konstantinopoli vystupoval i papežův legát Humbert, který nakonec patriarchu exkomunikoval a dočkal se podobného aktu od něho. Tak vzniklo schisma oddělení východní církve od západní.(r.1054)

Reformní hnutí v západní církvi však pokračovalo dále – za hlavní příčinu úpadku byla určena laická investitura – dosazování biskupů panovníkem. Proti tomu zásadně vystoupil papež **Řehoř VII.** (1073-1085). Při své obraně práv církve ohledně jmenování biskupů se utkal s císařem Jindřichem IV. Dosáhl zdánlivého pokoření císaře a uznání požadavků v Canosse, ale po vzájemném smíření Jindřich pak Řím přepadl a Řehoř v úkrytu v Salernu umírá. Za jeho pontifikátu význam papežství silně vzrostl.

V jeho úsilí pokračoval papež **Urban II.** (1088-99), který zasáhl do světových dějin také tím, že vyvolal křížové hnutí za osvobození Palestiny. Boj o investituru (nezávislost ve jmenování biskupů) byl zakončen za papeže Kalixta II, který uzavřel **roku 1122** s císařem Jindřichem V. smlouvu – **konkordát Wormský**, v němž císař dovoluje volbu biskupů a opatů, ale vymíní si osobní přítomnost při volbě a zásah v případě nerozhodné volby.

Po urovnání sporu svolal Kalixt II. **roku 1123 II. sněm lateránský** na němž byl konkordát potvrzen a dále zopakována ustanovení církevní reformy. Připojeno bylo ustanovení o tzv. *Božím míru*, který omezoval krutost válek tím, že byly stanoveny dny klidu zbraní – nejprve od sobotního večera do pondělního rána, pak i od středy do pondělka a dokonce i na celý advent, půst a velikonoce.

Vzdělanost: šířila se především skrze kláštery, které zřizovaly klášterní školy. Školy byly zřizovány též při katedrálách - tzv. dómské školy.

Poučení pro nás: Církev má být *semper reformanda* – stále se obnovující. V tom je podstata života – ve změně k lepšímu. Ustavičná reforma se týká každého z nás, farnosti, církve i jejich představitelů včetně papežství. Ohnisky reformy jsou vždy komunity – společenství lidí usilující o hlubší náboženský život i vzdělanost.

12. a 13. STOLETÍ

doba křížáckých válek, doba snah o návrat k evangelijním ideálům – především k chudobě, doba heretických hnutí i nových církevních řádů (*dominikáni, františkáni, premonstráti*), doba vzrůstu autority papežů, doba vzrůstu významu měst, ale i doba inkvizice, doba vzrůstu teologické vědy – scholastiky a universit, doba katedrál.

Křížácké hnutí přes všechna negativa, vzniklo z nového vědomí křesťanské pospolitosti západu probuzeného gregoriánskou reformou a náboženskou sjednocující myšlenkou osvobodit města spjatá s životem Ježíše Krista z rukou vyznavačů islámu, kteří bránili křesťanským poutníkům v návštěvě posvátných míst.

Velkým zlem bylo nepochopení, že ve jménu Ježíše Krista nelze vést války a dále touha po majetku a bitevních úspěších. Vojenský úspěch byl nepatrný – vzhledem k následkům a obětem. Přesto můžeme uvést i některé kladné výsledky: styk s byzantskou a orientální kulturou vedl k rozvoji vědy, filosofie, teologie i obchodu. Navrátili křížáci, kteří upřímně vzali na sebe kříž, aby prožívali nebezpečí a útrapy poutí do Jeruzaléma jako cestu následování Krista, uplatňovali i doma myšlenku následování Krista v chudobě a kajícnosti. Probudilo se nové misijní nadšení a krutosti boje vedly k ustanovování rytířských řádů pečujících o nemocné. To se později stalo inspirací pro vznik organizace Červený kříž.

I. křížovou výpravu (1096 – 1099) vyhlásil papež Urban II roku 1095 a toto vyhlášení probudilo nesmírnou energii pro ideu jít na pomoc východním křesťanům v boji proti arabským muslimským dobyvatelům, kteří opanovali Palestinu.

Před vlastní křížovou výpravou propuklo neorganizované tažení selských zástupců Porýním, při němž docházelo bohužel k židovským pogromům a drancování.

Mnozí z tohoto davu pak zahynuli cestou, část pod vedením fanatického poustevníka Petra Amienského dosáhla Malé Asie, ale při prvním útoku Seldžuckých Turků byla zničena. Hlavní voj rytířstva dorazil do Konstantinopole pod vedením Raimunda z Toulouse a Gottfrieda z Bouillonu. Po obrovských útrapách i ztrátách se jim podařilo roku 1099 dobýt Jeruzalém. Stín na jejich hrdinské úsilí vrhají četné krvavé masakry "*nevěřících*". Křížáci zde založili jeruzalémské království s menšími knížectvími (*antiochijské a další*) podle franckého lenního vzoru.

II. křížovou výpravu (1147 – 1149) jejímž hlasatelem byl svatý Bernard, vyvolal pád knížectví v Edesse roku 1144. Skončila krutou porážkou.

Velmi mocný protivník vyvstal křesťanství v osobě egyptského sultána Saladína, který roku 1187 dobyl Jeruzalém. To vyvolalo novou výpravu.

III. křížová výprava (1189 – 1192) skončila po utonutí císaře Fridricha Barbarosy neúspěchem, ale bylo dohodnuto alespoň příměří, které dovolovalo křesťanským poutníkům návštěvu Jeruzaléma.

IV. křížová výprava (1202 – 1204) byla zneužita k zásahu do vnitropolitických zmatků v Konstantinopoli. Křížáci tvrdě dobyli město, dosadili císaře Alexia IV. a domluvili sjednocení řecké církve s latinskou církví. Po vzpouře Řeků následovalo dobytí Konstantinopole podruhé a ustanovení latinského císařství v Byzanci, jež existovalo do roku 1261. To ještě více prohloubilo trhlinu mezi východní a západní církví.

Neúspěšnost dosavadních výprav vedla k zrušné myšlence, že Bůh použije místo krvelačných válečníků panny a děti. Tak došlo roku 1212 k nesmyslné a pro nás nepochopitelné křížové výpravě dětí, která skončila strašlivou tragédií – děti byly prodány již na cestě zločinnými loďaři do otroctví a dívky zneužity.

Následující výprava a vyjednávání sice přinesly na čas navrácení Jeruzaléma a dalších posvátných míst, ale jen do roku 1244. Poslední křížovou výpravu vedl francouzský král svatý Ludvík se záměrem dobýt nejprve Egypt, ale po neúspěchu a vlastním zajetí se soustředil na pomoc zajatým křesťanům.

Křížové výpravy vyvolaly vznik rytířských řádů, jejichž posláním byla služba vyčerpaným a nemocným a obrana posvátných míst. Členové řádu skládali slib chudoby, čistoty a poslušnosti.

R. 1099 byl založen řád Johanitů – jako bratrstvo špitálu svatého Jana v Jeruzalémě. Později roku 1291 přesídlili na Kypr, roku 1309 na Rhodos, a roku 1530 na Maltu (**odtud název Maltézští rytíři**). Věnovali se péči o nemocné a při všech římských poutních cestách zřizovali špitály.

Templáři – byli založeni roku 1118 při chrámu (*templu*) Šalamounově s cílem ochraňovat poutníky.

Němečtí rytíři – vznikli roku 1189 jako špitální bratrstvo odloučením od Johanitů

Lazaristé – věnovali se výhradně ošetřování malomocných.

Církevní život 12.stol.

Ideál chudoby, požadavek návratu k apoštolské době prvotní církve, touha vést život podle vzoru Krista vedly po křížáckých válkách k většímu zájmu o Písmo svaté také mezi laiky.

Středověká církev byla velmi bohatá, biskupství a opatství bývala v rukou šlechticů. Klérus určoval duchovní život a byl přitom velmi těsně spojen s feudálními pány. Nyní však v městech vzrůstalo sebevědomí měšťanstva. V církvi se probudil laik a chtěl si sám vytvářet úsudek o náboženských otázkách. Sáhl tedy k bibli. Vznikala různá hnutí z nichž některá se ocitla mimo církev:

Valdenští

– Petr Valdéz bohatý lyonský kupec na základě četby Písma svatého objevil ideál chudoby. Rozdal roku 1176 svůj majetek a věnoval se kázání v nichž vybízel k pokání a chudobě, ale kritizoval i existující poměry v církvi. Proto mu bylo papežem, *(po předchozím povolení činnosti)*, kázání zakázáno. Když Valdéz neuposlechl, následovala exkomunikace a pronásledování. Hnutí zatlačené do podzemí vstřebávalo do sebe i četné mylné nauky.

Mnohá hnutí ztratila křesťanský charakter docela: **Kataři** zvaní též **albigenští**, kteří vycházeli z gnosticizmu, učili, že svět byl stvořen od ďábla, tj. starozákonního zlého boha, který uvěznil anděly do lidských těl. Novozákonní dobrý Bůh prý seslal jednoho ze svých andělů – Ježíše Krista, aby lidi poučil jak se mohou osvobodit od zlé hmoty a jako čistí *katharoi* dosáhnout nebe. To se dělo cestou tvrdé askeze a naprosté zdrženlivosti od světa, ke které byli tvrdě nuceny i děti.

Další sektou vzniklou v této době byli **luciferiáni**, kteří uctívali satana.

Stranou těchto směrů stojí **blouznivý apokalypticismus** (hnutí hlásají blízký konec světa) navazující na myšlenky cisterciáckého opata Joachima de Fiore o nastávajícím období Ducha svatého, jež přinese důkladnou reformu zesvětšelé církve a konec světa.

INKVIZICE

Vznik těchto extrémních skupin vedl k založení soudního tribunálu - inkvizice a k potírání kacířů. Protože kataři napadali politické a sociální základy křesťanské společnosti, právě tak jako její základy náboženské, účastnili se boje proti nim společně stát i církev. Na **III. lateránském koncilu roku 1179** se přistoupilo k tvrdým opatřením proti heretikům, kteří měli být trestáni konfiskací majetku a zbavením osobní svobody. Po církevních exkomunikacích následovalo vyhlášení říšské klatby a předání kacířů světskému soudu k potrestání. K prvnímu většímu zákroku proti albigenským došlo vyhlášením

křížové války. Za 20 let nekřesťanského vraždění bylo prolito na obou stranách množství krve a celé kraje i s městy zpuštěny.

Za Inocence III. se inkviziční řízení změnilo v procesní právo a roku 1231 byli ustanoveni papežští inkvizitoři, kteří měli sledovat podezřelé z kacířství a v některých případech směli vynucovat přiznání i na mučidlech. Tak začala jedna z nejmudnějších kapitol církevních dějin. Nelidským praktikám brutálních mučitelů nebyly položeny žádné meze. Bylo prolito mnoho nevinné krve. Vrcholu bylo dosaženo, když se inkvizice zaměřila v zaslepené nesmyslné víře proti čarodějnicím. Zaslepení fanaticové přinášeli lidem ve jménu Ježíše Krista nesmírné strasti. Musíme to konstatovat s hlubokým studem a zděšením; pochopit to nedovedeme. Snad můžeme jenom připojit, že středověký věřící byl přesvědčen o potřebě tvrdosti proti tomu kdo popírá či napadá pravdu i základy společenského zřízení. Stejně smýšleli i reformátoři (Martin Luther).

Procesy s čarodějnicemi odstranilo až osvícenectví v 18. století.

Sv. František z Assisi a Dominik však ve své době ukázali, že existuje i jiný způsob jak překonávat nebezpečí ve víře a jak hlásat evangelium.

VELKÉ ŽEBRAVÉ ŘÁDY:

Františkáni:

Františka uchvátila roku 1205 myšlenka chudoby. Pocházel z rodiny bohatého kupce a když ho otec, pro jeho nadšení pro chudobu a chudé, jimž rozdával rodinné jmění, vyhnal z domu, putoval jako žebrák krajinou. V rozbořeném kostelíčku svatého Damiána u Assisi pocítil hlas Kristův: „Františku nevidíš jak je můj dům rozbořen? Jdi a vystavěj jej znovu“. František vztahoval tato slova jen na kostel, brzy však pochopil, že se týkají církve. Začal tedy hlásat všem lidem i všemu stvoření radostné poselství o milosrdné Boží lásce a o obrácení se. Brzy se k němu přidalo několik mladíků z nichž vznikl řád františkánů (roku 1221). Ženská větev řádu byla založena svatou Klárou a III. řád - terciáři (laici ve světě) vznikli roku 1229.

Byl to svatý František, který církvi vštípl lásku k chudobě a učinil ji věrohodnější vůči těm, kdo se pohoršovali nad jejím bohatstvím.

Dominikáni:

Dominik byl svou povahou naprosto rozdílný od Františka od něž sice přijal pravidlo přísné chudoby, ale připojil ještě něco – k hlásání víry je třeba důkladné teologické vzdělání. Roku 1204 poznal zhoubné následky hnutí katarů i následky válek a viděl jedinou spásnou cestu v boji proti herezi - v kázání. To bylo hlavní ideou kněžského řádu potvrzeného roku 1216.

Ideál chudoby jak ho hlásal sv. František a Dominik měl odezvu v zakládání klášterů žebravých řádů. Ovlivněna těmito ideály a přátelstvím se sv. Klárou, přijímá česká princezna **Anežka Přemyslovna** (1211-1282) řeholní šat, vzdává se možnosti sňatku s významnými panovníky a zakládá klášter a špitál na

Františku. Sama slouží nemocným a špitální bratrstvo, které založila se v roce 1237 stává papežským rozhodnutím rytířským řádem *Křížovníků s červenou hvězdou*.

Podobně se počíná i **Zdislava z Lemberka** (+1243) a **Alžběta Durynská** (+1231)

Augustiniáni a karmelitáni:

Chudobu přijali za svou ještě další dva řády – *augustiniáni eremité* založení roku 1256, kteří vynikali studiem svatého Augustina a *karmelitáni* založení na hoře Karmel a přesídlivší do Evropy, kde se stali žebravým řádem snažícím se o hluboký duchovní život.

Pro církve měly tyto čtyři řády velký význam. Z nich vyšli nejoblíbenější lidoví duchovní pastýři a nejvýznamnější teologové vrcholného středověku.

Teologická věda a univerzity

Zintenzivnění církevního života v 11. století, vyvolané clunyjskou reformou s dalšími reformami, vedl k větší diferenciaci (rozvrstvení) teologického myšlení. Čím více křesťanský Západ pod papežským vedením srůstal v jednotu, tím větší byl duchovní styk mezi národy. Výměna myšlenek podněcovala k mnohostrannějšímu promýšlení tradičních poznatků. Těžiště vědecké práce se přesunovalo z klášterů na nově vznikající university.

scholastika: - teologické středověké učení snažící se systematicky utřídit věroučné poznatky a spekulativně je vyložit. Za jejího otce bývá považován svatý **Anselm z Canberbury** (+ 1109), který se pokusil proniknout *rozumem* celý obsah víry a tak ho podepřít. Souhrnnou věroučnou učebnici napsal pařížský univerzitní mistr a později biskup **Petr Lombardský**. Jeho *Sentence* se staly základem vědeckých prací po celý středověk. Teologický rozvoj dosáhl nejvyššího vrcholu ve 13. století, kdy do Evropy naplno pronikla řecká filosofie Aristotela (+ 322 př. Kristem) již použil ve svých dílech svatý **Albert Veliký** – universální učenec a **Tomáš Akvinský**. Tomášova *Summa theologica* je dosud nepřekonané souhrnné podání křesťanského náboženství na základě filozoficko-teologického aristotelismu. Tomáš Akvinský byl ovšem též nejen geniální teolog, ale i mystik a světec. Od něj pocházejí četné liturgické hymny na eucharistii – Chvalte ústa, K svátku tajemnému, Klaním se ti vroucně.

Druhý směr teologicko-filosofický –orientovaný na Platona a Augustina, je reprezentován františkánem **Bonaventurou** a **Duns Scotem** jejichž

myšlenky byly více mystické a orientované spíš než na rozum, na vůli, svobodu a lásku. Snažili se spolu s W. Ockhamem postavit proti snaze Boha uzavřít do intelektuálních formulí, které jsou přece dějinným lidským dílem a nemohou vystihnout Boží nekonečnost.

university: kolem roku 1200 se spojili mistři různých pařížských škol v *universitas magistrorum*, která byla záhy uznána za samostatné sdružení již byla propůjčena nezávislost na biskupovi a četná privilegia. Podobná sdružení - university - vznikala i jinde, po Paříži nejproslulejší byly university v Bologni, Padově, Oxfordu, Cambridgi. University se vyznačovaly tím, že na nich mohl studovat kdokoli odkudkoli a vědecké hodnosti byly uznávány na celém Západě. Na universitě se spojovaly poznatky mnoha oborů a vládl zde duch svobodného a rovného dialogu.

Papežství:

Inocenc III. (1198 – 1216) Za tohoto papeže se uskutečnilo to oč usilovala gregoriánská reforma a co požadoval Řehoř VII. v *Dictatus papae*. Jako nejvyšší zákonodárce, soudce a správce dosáhl papež nejvyšší plnosti moci, kterou vykonával nad celou církví. Byl to muž velmi vzdělaný i zbožný, rozvíjel Augustinovu myšlenku Božího státu z níž se zrodila idea papežské světovlády. Zasahoval jako rozhodčí v politických sporech, ale nešlo o zřízení vlády církve nad světem; papežský nárok na vedení měl jen nepřímý charakter. Vyžadoval pouze uznání nejvýznamnějších norem křesťanské víry a morální autority papežství. Oddělení světské a duchovní pravomoci tak zůstávalo zachováno!

Inocenc měl velkou zásluhu v reformě kurie a budování centrální správy. Podporoval v církvi hnutí obnovy a chudoby zvláště žebrařské řády. Roku 1215 svolal v Lateráně XII. koncil – **IV. lateránský koncil**, jenž odsoudil heresi albigenkou, valdenskou a definoval nauku o svátosti oltářní - přepodstatnění chleba v Tělo Kristovo. (transsubstanciacie)

Inocenc zemřel brzy po koncilu. Jeho nástupci nedokázali udržet postavení, které pro papežství vybojoval, a jež bylo obtíženo velkou politickou zátěží. Úsilí o násilnou autoritu nad světem nemůže být úkolem církve, která má být především solí, jež se ve společnosti rozpustí, ale také přirozeným světlem a majákem. To ovšem nebylo realizováno za Inocencových nástupců, kteří byli vztaženi do mocenských zájmů s císařem Fridrichem II. a jeho nástupci, jež se chtěli zmocnit církevního státu a Řím učinit sídlem císařství. Pak by ovšem došlo k přeměně papežství na pouhé říšské biskupství, což papežové pochopitelně nechtěli - šlo by o likvidaci universálního papežství. Papežství vyšlo z tohoto boje vítězně, ale zničení císařské moci způsobilo rozpad západního společenství a vzestup národních států z nichž nejsilnější byla Francie.

Bonifác VIII. (1294-1303) se chtěl znovu vrátit k návratu vedoucího postavení papežství ve světě. Vyznačoval se přehnaným sebevědomím a

nerespektoval pokles papežské vážnosti po mocenských bojích ve světě. V roce 1300 vyhlásil jubilejní rok (*první*) a velké davy poutníků podpořily jeho sebejistotu. V bule *Unam sanctam*, s odvoláním na Lk 22, 38, vytvořil teorii o dvou mečích, které vlastní církve – duchovní a světský. Meč duchovní má sama, meč světský svěřila králům, kteří ho užívají dle vůle církve. Z nadřazenosti duchovní moci plyne, že světská moc je jí podřízena. Představitelem duchovní moci je papež a proto je mu podřízen každý, tedy i králové.

Takto ostře formulovaná nauka a navíc kletba na francouzského krále Filipa, podnítila Filipa k odvolání se ke koncilu a k zásahu proti papeži. Ten byl zajat a i když byl po krátké době osvobozen, za několik týdnů v Římě zemřel. Jím skončila navzdý universální středověká mocenská převaha papežství.

Církevní život 12. a 13.stol.:

Byla definována nauka o svátostech a stanoveno co je možné za svátost považovat. Od 12. století se uděluje svaté přijímání pouze pod způsobou chleba a jen dospělým. Po definování předpodstatnění se projevuje snaha eucharistii co nejvíce uctít. To vedlo až k přehnané úctě projevující se vymizením častého přijímání a pověřčným přeceňováním pohledu na proměněnou hostii. Od 11. století se ve svátosti smíření uděluje rozhřešení už před vykonáním pokání. Ještě se vyskytuje laická zpověď – zvláště v mimořádných případech, ale svátostný charakter je připisován stále více jen kněžské zpovědi. Tajná manželství byla považována za platná, ale přísně zapovězená. Postní kázeň se zmírnila, stejně i kajicnická – zvláště po zavedení odpustkové praxe v 11. století. Vzrůstá mariánská úcta, modlitba růžence a úcta ke svatým i ostatkům. Vzrůstá i péče o chudé, zvláště díky řádům. Vzestup ducha v církvi i ve společnosti vedl k novému slohu – gotice, v níž se projevuje ono tíhnutí k výšinám. Kolem staveb katedrál se formovaly stavební hutě a společenství dělníků – v nichž zednáři spatřují své počátky.

Poučení pro nás: Křížové výpravy nás učí, že násilí nelze užívat k hájení zájmů křesťanů. Zlo se jen množí. Myšlenka rytířství však opět naznačuje, že proti zlu je někdy v obraně druhých nutné užít i zbraní. Všecky ty války můžeme chápat duchovně jako boj proti podmanitelům vnitřního Jeruzaléma – našeho srdce sobectvím. V tom je nám nadšení křížáků i jejich znamení příkladem. Výpravy do jiných zemí nás zase přivádějí k myšlence obohacování se dobrem od druhých a šíření bohatství vlastní nauky. Rytířské řády jsou příkladem pro naši péči o nemocné, poutníky.... Františkánský řád nás vede k zamyšlení nad bohatstvím a chudobou. Dominikáni zase k horlivému studiu o evangelizaci. Pestrost náboženských hnutí i teologických směrů ve středověku chce poukázat na pestrost katolické církve i na vzájemnou toleranci mezi křesťany s různými názory.

Z inkvizice si můžeme vzít ponaučení, kam vede touha vyrovnat se s jinověrci násilím. Podobně i boj papežů za autoritu ve společnosti ukazuje, že autoritu a úctu nelze vnutit, ale jen získat na základě služby druhým.

14. A 15. STOLETÍ

doba avignonského papežství, doba velkého západního schismatu – dvoj a trojpapežství, doba Husova a husitských válek, doba teorie o nadřazenosti koncilů nad papežem, doba humanismu a renesance, doba rozkvětu umění, ale i poklesu morálky církve zvláště na papežském stolci

Po francouzském zásahu proti Bonifácovi VIII. vzrostl tlak francouzské koruny na papežství ještě více. Výsledkem bylo zvolení francouzského kandidáta – Klementa V. (1305 – 1316), který se usídlil po určitém váhání v Avignonu. Projevily se zde i praktické ohledy – Řím už nebyl ve středu křesťanského světa a kvůli Alpám byl hůře dostupný. Vliv francouzských králů dále pokračoval, zvláště se projevilo na Vienském koncili (1311), kde Klement VIII., na nátlak Filipa IV. proti vůli většiny, zrušil Templářský řád. Majetek pak většinou ukořistil král. Pokračující neblahý vliv se pak projevilo i na vztahu k Německu, (zvl. proti Ludvíku Bavorovi), které bylo na dlouhá léta ztíženo interdiktem. Tak se papežství stalo přísluhovačem francouzské politiky.

Není divu, že následovaly spory o rozsah papežské moci; někteří obhajovali nezávislost královské moci na papežské, jiní zdůrazňovali plnost papežské moci ve věcech duchovních i světských, až se dospělo i k názorům, že primát není institucí božskou, ale výtvorem papežské politiky. Nositelem moci je křesťanská obec a jejím reprezentantem je koncil, který má moc papeže i sesadit. K těmto názorům se připojil i františkán Vilém Ockham. Tato teorie se nazývá ***konciliarismus*** a v podstatě staví všeobecný koncil nad papeže.

Stejně tak působil finanční systém, který avignonská kurie zavedla. Souviselo to s poklesem příjmů západního církevního státu a s přizpůsobením novým finančním poměrům ve světě. Existovaly poplatky za privilegia, za udělování palia arcibiskupům, za dispenze atd. Byly vymáhány i církevními tresty a proto vzrůstalo rozhořčení proti kurií. Nevůle se množila zvláště v Německu postiženému negativním postojem papežů proti Ludvíku Bavorovi, a která vyústila až k reformačním odpadům.

Čechy

Karel IV. celkem dost podporoval církev. Vystupoval jako spojenec Avignonského papežství a Francie. Jeho náboženské a kulturní úsilí bylo orientováno na Západ (šíření křesťanského humanismu Petrarky), ale i na Východ (založil klášter na

Slovanech - 1372, kam povolal Chorvatské mnichy hlaholského slovanského obřadu.)

České náboženské hnutí

- jeho hlavním představitelem byl **Jan Milíč z Kroměříže** (+1374), který byl často pro svůj prorocký zápal srovnáván se Savonarolou. Při veškeré mystické hloubce byl praktickým organizátorem: založil útulek pro obrácené prostitutky *Jeruzalém*, sdružoval kněze, studenty i prostý lid. Za své názory se musel mnohokrát ospravedlňovat.

Podobně vystupoval **Matěj z Janova**, průkopník častého svatého přijímání a laik **Tomáš Štítný** ze Štítného, který ve svých knihách pojednával mateřským jazykem o otázkách víry. Bible mu byla prostředkem náboženské obnovy.

O prohloubení náboženského života se snažil i arcibiskup Jan z Jenštejna (+ 1400). V Čechách jsou tedy kořeny hnutí *Devotio moderna*.

Návrat papežů do Říma:

Vážné prorocké snahy svaté Kateřiny Sienské a svaté Brigity Švédské pohnuly papeže po 70-ti letech k návratu do Říma. Brzy po návratu však Řehoř XI. v chaotickém Římě zemřel (1378). Když se sešli kardinálové k volbě, Římané výhrůžně demonstrovali za papeže Římana. Zvolen byl Ital Urban VI. a kardinálové, kteří ihned po volbě z Říma uprchli, posléze prohlásili volbu za vynucenou a tudíž neplatnou. Zvolili tedy Francouze (*jistě za francouzských intrik*) **Klementa VII.** (1378 – 1394). Nahrál jim k tomu i fakt, že Urban byl pánovitý až fanatický, což vyvolalo pochybnosti o jeho duševním zdraví.

Trojpapežství:

Tak měla církev najednou papeže dva a tím i dvě pokračující linie. Až dodnes není zcela jasné, kdo byl právoplatným papežem. Celé křesťanstvo se rozdělilo na 2 tábory, roztržka pronikala zeměmi, diecézemi i farnostmi. Oba papežové totiž na významné úřady dosazovali své kandidáty a tak tato místa byla obsazována dvojmo. Oba papežové se pokládali za právoplatně zvolené a proto z důvodů svědomí, aby nebyla narušena právoplatná posloupnost, nechťeli odstoupit.

Kardinálové z obou táborů se nakonec rozhodli svolat do Pisy sněm, na němž byli oba papežové sesazeni a zvolen nový papež Alexandr V., jehož za rok vystřídal pověstný Jan XXIII. Dosavadní papežové však neustoupili a církev měla papeže tři.

Kostnický a basilejský sněm

Nyní byla naděje skládána jen v řádný koncil. Císaře Zikmunda pohnul Jan XXIII. k svolání koncilu do **Kostnice r.1414**. Jan, když viděl, že jeho vyhlídky na uznání

jsou malé v březnu 1415 uprchl a koncil torpédoval hrozbami. Byl proto sesazen. Zakrátko abdikoval i papež v Římě s podmínkou, že koncil bude jím formálně svolán což se stalo 4. 7. 1415. O něco později, zbaven opory věrných národů, byl sesazen i papež ve Francii a kardinálové zvolili v roce 1417 Martina V., čímž bylo schizma překonáno a na celém Západě zavládla nepopsatelná radost. Koncil řešil i otázku bludů Viklefových a otázku Jana Husa.

Jan Hus

Narodil se roku 1370 v Husinci v jižních Čechách. Studoval v Praze a tam poznal spisy Viklefa, který ostře napadal metody avignonského papežství. Viditelnou hierarchickou církev stavěl do protikladu církve vyvolených. Církev se musí vzdát majetku a žít chudě. Těžký hříšník nemůže zaujímat vedoucí místo v církvi, či ve státě, a pokud je zatím drží, nemá žádnou moc a je mu možné odmítnout poslušnost.

Hus hlásal jeho myšlenky. Pražský arcibiskup zakročil na příkaz Alexandra V. proti šíření Viklefových názorů a Hus byl povolán do Říma. Když se nedostavil a pokračoval v hlásání Viklefových myšlenek navzdory zákazu, byl papežem exkomunikován. Český král **Václav IV.** ho však vzal pod svou ochranu a Hus sice musel odejít z univerzity, kázal však dál pod širým nebem na venkově.

Napětí v Čechách vzrostlo, když Jan XXIII. dal vyhlásit odpustky s milodary jež měly být použity k finanční podpoře války proti ohrožovateli papežského státu Ladislavu Neapolskému. Celých Čech se zmocnilo vření.

Pro uklidnění Husovy záležitosti císař Zikmund naléhal na to, aby se věc projednala na kostnickém sněmu. Papež ho zbavil klatby a Hus se mohl volně dostavit. Na nátlak kardinálů a přes císařův slib byl Hus zatčen a dopraven do klášterního vězení u dominikánů.

Ve víru událostí po útěku Jana XXXIII. se koncil energicky ujal Husova problému - naskýtala se možnost dokázat, že koncil sám je kompetentní ve věcech víry. Vedení sněmu vytklo Husovi, přes uznání jeho morálních kvalit, třicet mylných vět. Koncil chtěl, aby Hus odvolal a snažil se mu vycházet všemožně vstříc. Hus však vytrvale odmítal a byl proto předán světské moci potrestání. 6.7. 1415 byl upálen.

Jeho smrt podnítila revoluční hnutí jež mělo kromě náboženského i důvody sociální a národnostní. Znakem husitů se stal kalich. Požadavek přijímání podobojí vyvodil Jakoubek ze Stříbra z evangelia sv. Jana (6, 53). Po porážce husitských radikálů u Lipan (1434) se na základě Basilejských kompaktát (dohody s koncilem v Bazilei z roku 1436) ustanovila Kališnická Česká církev. Papež Pius II. Kompaktáta nepotvrdil a zvoleného biskupa Jana Rokycanu také ne. Po reformaci nastalo rozštěpení na staroutraktivisty (kteří se sblížovali s Katolickou církví) a novoutraktivisty, kteří tíhli k Luteranismu. V roce 1576 bylo složeno společné vyznání novoutraktivistů a Jednoty bratrské. Rudolfův majestát z roku 1609 poskytl v zemi plnou náboženskou svobodu.

Roku 1431 začal **basilejský sněm** na němž se silně projevil konciliaristické názory o nadřazenosti koncilu nad papežem, proto byl sněm přeložen do **Florence** (1439 – 1442). Sem dorazil i řecký císař a byla zde uzavřena **unie mezi východní a západní církví**. Snaha Byzance o unii však pramenila z touhy po vojenské pomoci Západu proti Turkům. Když k ní nedošlo pro roztržičnost Západu byla Unie roku 1472 zrušena.

Konstantinopol padla roku 1453 do rukou Turků a její dědictví převzala roku 1459 Moskva, označovaná záhy jako **třetí Řím**.

Humanismus a renesance

Ve 14. a 15. století nastává nebyvalý rozkvět obchodu, který obohatil nejen města, ale i země v nichž ležela. Vzrůstá životní úroveň a lidé jsou civilizovanější. Pro duchovní kulturu byl nejzávažnějším vynálezem knihtisk v polovině 15. století. To vše podnítilo rozmach umění. Navazovalo se i na řeckou a římskou kulturu. Klérus a řeholníci měli dosud vzdělání a umění téměř výhradně ve svých rukou. Se vznikem universit se však objevili i vzdělání laikové a kultura se začíná vedle ideálu mnišského vyrostlého z evangelia, orientovat na ideál čistě lidský a světský (viz filosofové a politikové antiky).

Humanismus, - zaměření se na člověka, nakonec opouští nadpřirozený rozměr lidství, pohrdá církevní morálkou a orientuje se jen na pozemské ideály člověka. To vedlo k nástupu egoismu a poklesu mravnosti, což se projevilo i na papežském stolci na nějž nastoupili nadšení mecenáši umění, ale též lidé mravně nedokonalí, kteří i jako kněží měli děti a podporovali z církevních prostředků své příbuzné. Mezi ně patří zvláště Alexandr VI. (1492-1503) – nechvalně známý Rodrigo Borja, který měl ještě i jako papež syna.

Byl však schopným politikem. Proti němu vystoupil florentský dominikán Savonarola, který po úspěšných kázáních jimž dosáhl mravní obrody ve Florencii, kritizoval jeho jednání a žádal jeho sesazení. Alexandr VI. dal podnět k zásahu proti Savonarolovi, a ten byl svými nepřáteli roku 1498 upálen na hranici.

Církevní život

- **bohoslužby**: zvýšila úcta k Nejs. svátosti (viz. Tomáš A.), ale nastává úbytek svatého přijímání a v úctě se začíná objevovat i pověřivost. Ve 13. století bylo zavedeno poklekání před Nejsv. svátostí, ve 14. století Božítelové průvody a monstrance. Objevují se nové modlitby: Anděl Páně, pobožnost křížové cesty. Důrazem na vnitřní zbožnost, rozjímavou modlitbu a četbu Písma Svätého, i spisů svätého Augustina, proslulo hnutí *Devotio moderna*, které se postavilo proti narůstajícímu fanatismu. Nové zbožnosti stál blízko kancléř Sorbony Jan Gerson (+1429), který ztělesňuje spojení nominalismu s vroucí mystikou. V této době se objevuje i spis T. Kempenského: "Následování Krista". Řehole byly převážně v úpadku jehož příčinou bylo bohatství. Minorité (františkánská větev) prožívali vážnou krizi pro otázku míry chudoby, jež

vyvrcholila roku 1517 rozdělením řádu. Podobný osud potkal roku 1431 karmelitány.

Umění: v monumentální práci se objevuje únava jak dosvědčují nedokončené katedrály. Přibývá však dekorativní nádhera uvnitř chrámů. Oficiálním zpěvem po celý středověk zůstává gregoriánský chorál, ale objevují se počátky vícehlasého zpěvu. Doprovod zpěvu začínají obstarávat varhany. Pro renesanční umění je charakteristický realismus (*už ne symbolismus*), individualismus a zesvětštění.

Vzdělanost: Vědecký život 14. a 15. století byl dosti živý jak dokazuje zakládání nových universit. V teologii se objevují dva směry – scotistický (Františkáni) a tomistický (dominikáni). Zápolení obou směrů narušovalo celý duchovní život. Filosofie byla však na sestupu. Úpadek scholastiky způsobila nauka Viléma Ocklana – nominalismus, jehož hlavním znakem je kriticismus a skepticismus. Nominalismus měl velký vliv později na Martina Luthera a jeho reformaci.

Poučení pro nás: Tato doba opět ukazuje nebezpečí dobrého hmotného zabezpečení církve, které vedlo k úpadku duchovních hodnot. Úpadek církve se pak nutně projevil i na celé společnosti. Podobně je to v každé době, snažme se tedy o hluboký duchovní život a skromnost, což se jistě projeví i v našem okolí.

16. a 17. STOLETÍ

Doba reformace a rozdělení církve, doba náboženských válek, doba rekatolizace a obnovy katolicismu po Tridentském koncilu, doba vzniku nových řádů, doba 30leté války, doba nových směrů a počátku osvětenectví.

Reformace

- Martin Luther

Renesanční úpadek duchovního života zvláště v řadách hierarchie a také rozmach nové filosofické nauky – nominalismu, podnítil vznik reformace jejímž prvním představitelem je augustinský mnich Martin Luther (*1483). Ten při studiu Písma nově objevil pojem *ospravedlnění vírou*, a ve svém učení zdůraznil, že víra stačí ke spáse. V reakci na v té době obvyklý přílišný důraz na skutky zbožnosti, (a v posledku málo účinný, jak dokazuje úpadek náboženského života) zavrhl komplikovaný středověký systém zbožnosti a odmítá vliv skutků zbožnosti

na spásu téměř vůbec. V pozadí stojí touha odstranit smýšlení záslužnictví, které vedlo ne ke konání dobrých skutků z lásky, ale ke konání skutků, jimiž si člověk chtěl získat nebe. (tedy k sobeckému mechanickému snažení) Tak dochází k formulování protestantské zásady – pouze víra, pouze milost, pouze Písmo. Martin Luther formuluje své názory v 95 tezích, které přibil na dveře Wittemberského kostela. Roku 1521 je exkomunikován.

Luthera se ujala část německé šlechty, která se za něj postavila i proti císaři Karlu V. Ten vede s protestantskými knížaty válku. Roku 1555 došlo v Augsburku k dohodě vyjádřené heslem: Čí vláda toho náboženství. (Kníže protestant – protestantská víra i na jeho území a ostatní musí odejít). Od té doby je Německo roztrženo na velká, malá i zcela nepatrná území.

Zwingli

Ve stejné době probíhá reformace i ve Švýcarsku. Ulrich Zwingli (1484 – 1531) přistoupil ke kritice církve z hlediska osvícenského humanismu. Pohrdl autoritou církve i tradicí a držel se pouze bible. Odstranil všechny ceremonie a žehnání, obrazy z kostelů, rušil kláštery atd. Nové učení vyvolalo rozepře i válku mezi jednotlivými kantony: mezi protestanty a katolíky. Zwingli vytáhl do pole ozbrojen mečem a válečnou sekýrou. Padl v boji roku 1531.

Novokřtění

K nejotřesnějším zkušenostem reformace patřilo, že z kruhu lidí získaných pro evangelium stále znovu oddělovaly skupiny s odlišným chápáním Písma proti kterým se i reformátoři rozhořčeně obraceli, neboť si Písmo vykládali jinak než oni a odvolávali se přitom (také!) na vnitřní hlas Ducha svatého. Nejvýznamnější skupinou byli Novokřtění jež kladli důraz na nový křest v dospělosti a na apokalyptické ideje.

Kalvín

Jan Kalvín – byl třetím a nejmladším reformátorem. Po náhlé konverzi roku 1533 se přiklonil k reformaci. Zasazuje se o chudou malou církev pronásledovaných – jen ta může být pravou Kristovou církví. V Ženevě, kde byl ustanoven reformačním farářem, usiluje vybudovat vzorné křesťanské město podle svých představ. Povšiml si totiž, že v Lutherově nauce je příliš slabé pouto mezi mravností a vírou a snaží se, ovšem přehnaně, prosazovat mravnost, což popudilo jeho odpůrce, kteří ho z Ženevy vyhnali. Po 3 letech se znovu vrací a zavádí náboženskou diktaturu – zakázány byly všechny svátky, divadla, hospody. Odpůrci jsou popravováni. Součástí jeho teologie je nauka o předurčení – Bůh přý předurčuje nejen ke spáse, ale i k zavržení; což odporuje Písmu svatému. V nauce o Večeři Páně hájí duchovní přítomnost Kristovu v okamžiku přijímání.

Kalvínovi stoupenci žili převážně ve Švýcarsku a Francii. Francouzští králové sice podporovali německé protestanty, avšak ve své zemi novátory tvrdě

stíhali. Kalvinisté byli nazýváni *Hugenoty* (spříseženci). Ti se brzy změnili v politickou stranu. Roku 1562 ve Francii vypukla občanská válka jejíž smutnou epizodou byla **bartolomějská noc roku 1572** v níž byli povražděni významní představitelé hugenotů. Později byla Nantským ediktem z roku 1598 hugenotům povolena omezená náboženská svoboda. Ale za absolutistické vlády Ludvíka XIV. byl tento edikt roku 1685 zrušen a na 200 tisíc Hugenotů muselo z Francie uprchnout.

Reformace v Anglii

Také v Anglii dochází k reformaci, která však byla původně záležitostí politickou. Když roku 1509 nastupoval na trůn **Jindřich VIII.** (1509-1547), byl jedním z nejvzdělanějších panovníků. Vyznal se i v teologii, napsal dokonce i polemiku proti Lutherovým názorům, za což si vysloužil od papeže titul *obránce víry*. Brzy však vystoupily dopředu jeho negativní vlastnosti, jeho panovačnost a smyslnost. Zamíloval se do dvorní dámy Anny Boleyové a vyžadoval na papeži zrušení svého platného manželství. Když papež odmítl, **roku 1534** se prohlásil za hlavu církve v Anglii a přerušil vztahy s Římem. Příští léta byla ve znamení pronásledování katolíků věrných Římu. Vznikla státní církve a většina obyvatel se jí podrobila. Mezi věrnými, kteří zaplatili věrnost katolické církvi životem byli: biskup **John Fischer** a lord kancléř **Tomáš More**. Zpočátku se církve v Anglii nelíšila od katolické, protestantizace začala až za Jindřichova syna. Za Marie Katolické (1553 – 1558) dochází sice ke krvavému návratu ke katolicismu. Za Alžběty I. (1558 – 1603) se však stejně krvavě Anglie obrací k protestantismu.

Tridentský sněm (1545-1563)

Snaha o církevní reformu nepronikala jen protestantské řady, ale byla přítomna na pořadu jednání koncilu v Kostnici a Basilei. Četní velcí lidé vypracovali návrhy reforem (kardinálové Capranika, Mikuláš Kusánský...), ale papežové ani kurie neměli dost síly k provedení. Brzy po vystoupení Martina Luthera začal své úsilí o svolání koncilu císař Karel V. Papežové se ho nového koncilu obávali z důvodu nebezpečí prosazování konciliarismu (názor, že papež podřízen sněmu) a také protože se příliš zabývali politikou papežského státu. Nové vyhlídky pro reformu se otevřely až za **Pavla III. (1534 – 1549)**, který začal s reformou kardinálského kolegia a vytvořil kongregaci pro reformu.

13. 12. 1545 byl konečně sněm svolán do Tridentu. Císaři šlo o reformu církve a sjednocení s protestanty. Papež chtěl koncil soustředit na vyjasnění dogmatických otázek. Nakonec se dohodlo, že sněm bude obojí projednávat současně. Koncil nepolemizoval s protestanty, ale jednoznačně vymezil katolickou věrouku.

V 1. období zasedání 1545 – 1548 vyhlásil koncil proti protestantské zásadě: *pouze Písmo*, nauku o obou pramenech víry: Písmu a tradici. Dále byl odmítnut protestantský názor o absolutní zkaženosti lidské přirozenosti a s tím

spojený názor, že člověk dochází spásy jen skrze Boží milost. Byla zdůrazněna důležitost milosti pro spásu, ale též nutnost spolupráce člověka – obrácení a dobré skutky.

Na 2. zasedání 1551 – 1552 byla jasně definována reálná přítomnost Krista v eucharistii a nauka o přepodstatnění chleba v Kristovo tělo.

3. zasedání 1562 – 1563 bylo neplodnější. Jednalo se o eucharistii (*zdůrazněn obětní charakter*), bylo rozhodnuto, že budou považována za neplatná všechna manželství, která nebudou uzavřena před místním farářem a dvěma svědky. Dále se jednalo o očištění, odpustcích, úctě ke svatým a obrazům. Rozhodnuto bylo zřizovat semináře pro výchovu kněžstva.

Po koncilu nadešlo velmi důležité období uskutečňované reformy. Na papežském stolci byl po 300 letech světlem **Pius V.**, o jehož zvolení se zasloužil svatý **Karel Boromejský**. Za pontifikátu Pia V. byl vydán Římský katechismus, breviář, misál r. 1570 – dopomáhá římské liturgii k univerzálnímu uplatnění (což přináší výhody i nevýhody). Reformoval kard. kolegium, nařídil konání vizitací a synod. Nepříliš šťastné bylo exkomunikování Anglické královny Alžběty.

Proti Turkům

Papež usilovalo vytvoření ligy všech křesťanských států proti Turkům, kteří se dostali roku 1529 až k Vídni. Podařilo se sestavit flotilu ze 111 Benátských, 81 Španělských a papežských lodí. U Lepanta při vjezdu do Korintského zálivu se setkala flotila s loďstvem tureckým. A 7. 10. 1571 se rozpoutala mohutná námořní bitva, v níž ztratili křesťané 7 tisíc lidí, ale turecké loďstvo byla úplně zničeno.

Nové řády

Důležité místo v církevní obnově zaujímaly nové řeholní útvary:

- **řád svaté Voršily** - založen za účelem výchovy dívek
- **oratorium svatého Filipa Neri** - pro obnovu náboženského života
- **piaristé** - k výchově a vyučování mládeže

Péči o nemocné měli na starosti **Milosrdní bratři** založení sv. Janem z Boha r.1572 a **Kamiliáni** sv. Kamila de Lellis zal. 1584.

Všechny založené řehole předstihl univerzálním významem **řád Jezuitský**, založený roku 1540 Ignácem z Loyoly. Ignác - důstojník v armádě byl po zranění upoután na lůžko a věnoval se četbě života Kristova a svatých. To ho přivedlo k myšlence duchovního rytířství. Odchází do samoty v níž zažívá mystickou proměnu, a zde vzniká první náčrt proslulých *Exercicií*. Ze svých spolupracovníků zakládá Tovaryšstvo s přísně vojenskou organizací založenou na poslušnosti. Společná modlitba breviáře v choru odpadla, aby řeholníci mohli bez překážky pracovat ve všech oborech církevního života. Velký úspěch dosáhli lidovými misemi, na univerzitách a středních školách.

Papežství

Pro papežství byla reformace zároveň krizí i obratem. Z krušných časů vyšlo posíleno a obnoveno tridentským koncilem. Papežova autorita vzrostla uvnitř i navenek. Upevňuje se církevní centralismus, vznikají kardinálské kongregace s určitými úkoly. Zavedl se systém nunciů (vyslanců) v ohniscích křesťanského života. Tento centralismus byl zpočátku pro reformu nutný, ale později stále více narážel na odpor, neboť biskupové a knížata papežovu podporu spíše považovali za poručníkování.

Protireformace

Reforma uvnitř katolické církve ovšem také přerůstala v protireformaci – tedy ve snahu omezit vliv reformačních církví a přivést jejich členy zpět do katolické církve.

V Německu zahájil protireformaci bavorský vévoda Albert V., který doufal, že Německo, rozdělené dle zásady, *koho vládá, toho náboženství*, sjednotí, vymůže-li na papeži souhlas s kněžským manželstvím a laickým kalichem. I když byl pro Německo kalich povolen, ze strany protestantů došlo k dalším útokům a proto bavorský vévoda přešel k násilným opatřením. Nekatolíci se museli vystěhovat, což bylo pak obvyklé na obou stranách v jednotlivých zemích.

Některá protestantská knížata se roku 1608 sdružila pod vedením braniborského kurfiřta a založila ozbrojený spolek zvaný UNIE, proti kterému vévoda bavorský odpověděl utvořením katolické LEGIE roku 1609. Válka byla již nadosah.

V Čechách byla katolická obnova prováděna zvláště řádem Jezuitů, povoláním do Prahy roku 1556. Ti zřizují gymnázium i jiné školy a tak se věnují růstu nové katolické generace. Věnují se i kázání, zpovídání a literární tvorbě, která však byla často namířená proti protestantské nauce. Po 150ti letech byl v Čechách opět obsazen arcibiskupský stolec (Ant. Prus). Reformují se řády.

Inkvizice a hony na čarodějnice

Začala novou hrůznou činností za fanatického papeže Pavla IV., který slídil i po kardinálech. V Kalábrii zakročovala proti Valdenským. I mnozí svatí jako Ignác a Terezie se před ní chvěli strachem. Nejhůře řádila inkvizice ve Španělsku, kde se stala státním zřízením. Španělsko se s ní chtělo bránit proti mohamedánským Maurům. V Německu byly pronásledováni zvláště Novokřtenci. Honba na čarodějnice se rozmohla hlavně po vydání spisu *Kladivo na čarodějnice*, který sepsali dominikáni Insiteris a Spenger 1484. Také Luther a Kalvin věřili na čarodějnice a bojovali proti nim. Vrcholu dosáhla tato posedlost v letech 1590 – 1630 a ustupovala teprve v 18. století. Tomuto smutnému poblouznění lidí padlo za oběť mnoho tisíc osob.

30tiletá válka

Napětí mezi protestantskými a katolickými knížaty přerostl v ozbrojený konflikt jejíž počátek byl v Čechách, kde Rudolf II. udělil ve svém majestátu z roku 1609 svobodu protestantům, kteří se pak snažili získat ještě víc – převzít moc v zemi. Roku 1618 došlo po defenestraci dvou místodržících k ustanovení vlády 30ti stavů, jejichž cílem bylo spojit se s protestantskou UNIÍ. Císař Ferdinand II. zakročil vojensky a roku 1620 poráží na Bílé Hoře vojsko stavů a vůdce nechává popravit. Důsledně začíná pak prosazovat zásadu *Koho vláda. toho náboženství*. Vyhostil ze země nekatolické duchovní, katolické náboženství prohlašuje jediným možným, protestantská šlechta a měšťanstvo se musí, chce-li svou víru zachovat, vystěhovat. Celkem to bylo asi 30 tisíc rodin.

Roku 1621 se válka přestěhovala do Německa a postupně ztrácela náboženský ráz, měnila se v kořistnickou válku. Byla ukončena roku 1648 Vestfálským mírem, smlouvou v níž byla prohlášena rovnoprávnost katolíků s luterány a kalvíny v říši. Protireformační rysy v habsburských zemích však zůstaly zachovány a tak se naděje českých emigrantů zhroutily.

Náboženské války ve Francii v závěru 16.století

Francouzští králové František I. a II. sice podporovali z politických důvodů německá protestantská knížata proti císaři, protože si přáli rozdělení Německa, ale ze stejného důvodu si nepřáli rozdělení ve vlastní zemi. Podařilo se jim zabránit proniknutí luteranismu, ale ne kalvinismu, který vytvořil i politické hnutí jemuž se postavil do čela Antonín Bourbonský. Politickým vůdcem katolíků byl František Guise. Když se Antonín Bourbonský stal spoluvládce Kateřiny Medicejské, roku 1562 byla vyhlášena svoboda svědomí pro kalvinisty. Došlo pak k četným konfliktům – k 8 hugenotským válkám. Jedním z největších zločinů byla pověstná **Bartolomějská noc 24. 8. 1572** při níž byly poraženi všichni významní hugenoti (kalvinisté). Občanská válka propukla novou silou. Roku 1596 za Jindřicha IV, který přešel od kalvinistů ke katolíkům se Francie opět stává katolickou. Roku 1598 byla kalvinistům udělena Nantským ediktem rozsáhlá privilegia.

Galikanismus

Ve Francii se též projevovaly nacionalistické snahy o větší církevní autonomii a odtržení od Říma což podporovala i vláda státního absolutismu Ludvíka XIV. A dále bludný vliv

Jansenismu, který hlásal rigoristickou (přísnou zákonickou) morálku i svátostnou praxi – takže průměrní věřící byli prakticky vyloučeni od svatého přijímání.

Episkopalismus Febronianismus

snahy o omezení Římských pravomocí ve prospěch jednotlivých biskupství se projevovaly i v Německu. Už od první poloviny 17. století byla vážnost papežství stále snižována. Objevují se opět názory, že koncil stojí nad papežem.

MISIE

Na sklonku 15.a zač.16. stol došlo k významným zeměpisným objevům 1492 Amerika, 1500 Brazílie), které umožnily především Portugalcům a Španělům ovládnout nová území v Americe, ale i v Číně. Bohužel křesťanství se na těchto územích rozšířilo často násilně. Nevplynulo organicky do jiných kultur, ale tyto kultury zničilo. Tak se křesťanství jeví jako náboženství vykořisťovatelů. Velkým kritikem násilných metod misie byl dominikán Las Casas (1474-1566), který se stal ochráncem indiánů. Podobně jako sv. Petr Claver (+1654) - otec černochů a otroků.

Misie v Indii a Číně

Velkým misionářem byl jezuita **sv. František Xaverský** (1506-1552) - působil v Indii a Japonsku. Jezuité pak začali systematicky působit a včleňovat evangelium do místní indické kultury a myšlení. Takto pracoval především **Robert de Nobili** (1577-1656), který žil v Maduře jako Hindu mezi Hindy. Naučil se náboženskému jazyku Hindů (sanskrtu) a ve svých kázáních navazoval na indické posvátné knihy. Evangelium uvedl jako pátou Vědu. Podobný způsob užíval i sv. Pavel a křesťanští apologeté při dialogu s helenismem. Hinduistické prvky, které přímo neprotiřekli křesťanství, neodstraňoval, ale snažil se skloubit s křesťanstvím. Úspěch se brzy dostavil, v roce 1650 bylo v Maduře již 40 000 křesťanů. Papež Řehoř XV. tento postup schválil (tzv. brahmínské rity). Později však došlo k velkým sporům o tento styl evangelizace zvané *akomodace* a roku 1742 byl tento postup a malabarské rity zakázány. Tak byl osud misie zpečetěn.

Podobný osud měla **misie v Číně**. Akomodaci zde uplatňoval **Matheo Ricci**, který žil jako matematik a astronom na císařském dvoře v Pekingu. Čínský císař díky jeho vlivu vydává roku 1692 toleranční edikt a v roce 1646 tak měla Čína asi 270 000 křesťanů. Zásahem z Říma na přelomu 17. a 18. stol. však misie končí. Císař v reakci na tvrdý postoj Říma šíření křesťanství zakazuje.

poučení pro nás: každý úpadek v církevním životě vyvolá reakci. Reforma byla jistě potřebná, ale reformace se měla varovat všeho násilí. Přes všechna negativa včetně rozdělení církve, reformátoři ovlivnili i římsko-katolickou církev důrazem na Písmo a život podle jeho ideálů. V jakékoliv reformní snaze je tedy třeba varovat se násilí. Reformace vyzývá i nás k hledání cest stálé obnovy církve a vyzývá nás i k důkladné znalosti Písma svatého.

Misie a její neúspěchy nás zase vedou k hlubšímu rozvažování nad stylem šíření evangelia a také nás k misiím inspirují.

18. a 19. STOLETÍ

– DOBA OSVÍCENECTVÍ, DOBA FRANCOUZSKÉ REVOLUCE A SEKULARIZACE.

Osvícenectví

Evropské země ovládl duch osvícenectví – myšlení, které se odvrací od křesťanství a hlásá čistě rozumově založené názory a svobodu ducha. Odstranilo procesy proti čarodějnicím a kacířům, mučení v soudnictví, náboženskou diskriminaci, umožnilo prohlášení lidských práv i volný rozvoj vědy a novodobé kultury. Racionalismus ovšem způsobil velkou krizi katolické církve. Představitelé filosofů: Hobbes, Locke, Rousseau hlásali čisté přirozené náboženství bez Krista, zjevení, a vykoupení – jako čistě humanitní výchovný činitel. Voltaire – typický představitel bojovné fáze vyhlášeje církvi boj.

Reformy církve dovršili v duchu osvícenectví i mnozí panovníci – Marie Terezie a Josef II.; v mnohém zasluhují uznání (reforma vzdělání, reforma církevní organizace – farnosti) obnova liturgie, kazatelství, ale v mnohém si počínají svévolně (rušení klášterů, předpisy o počtu svíček v kostele, předpisy o svátcích, kněží jsou spíše státními úředníky, místo diecézních seminářů ustanovují semináře generální - pro celou zem). Tak se chovají k církvi až despoticky.

Francouzská revoluce

Ludvík XVI. se pokusil ve Francii zlepšit finanční situaci tím, že roku 1789 svolal shromáždění říšských stavů. Na něm byla vyhlášena obecná lidská práva a celý národ se opájel demokratickým nadšením: „Volnost, rovnost, bratrství“. K tomuto nadšení se připojili někteří kněží a biskupové. Záhy však revoluce nabývá proticírkevní charakter – dochází k vyvlastnění církevního majetku, rušení klášterů, krvavému pronásledování kněžstva, kteří nepodepsali tzv. církevní konstituci francouzskému kléru, podle níž byla francouzská církev zbudována na čistě národním základě. Dvě třetiny kněží nepodepsaly – dochází k deportacím a odchodům 40 000 kněží, vězněním a popravám. Strašnými zářijovými vraždami roku 1792 začala doba hrůzovlády do roku 1795. Zaveden kult Rozumu, a křesťanství oficiálně odstraněno. Nepřátelství ke křesťanství ustalo teprve, když se Napoleon Bonaparte 9. 11. 1799 státním převratem dostal k moci.

Roku 1801 uzavřel s papežem Konkordát – církve se vzdala zabraného majetku – stát za to měl farářům vyplácet mzdy, biskupství měla být znovu vymezena a obnovena. Papežem byl pak roku 1804 korunován na císaře. Napoleon však, když už papeže nepotřeboval, roku 1808 obsadil Řím a církevní stát připojil k Francouzskému císařství. Pius VI. ho exkomunikoval, ale ten jej dal zajmout a uvěznit v pevnosti Savoně a pak ve Fontainebleau u Paříže, kde chtěl na papeži vynutit, aby se vzdal církevního státu. Napoleonova moc se však rychle zhroutila. Po návratu z Ruského tažení, propouští papeže a ten se roku 1814 za jásootu vrací do Říma.

Sekularizace a restaurace církve v Německu

Francouzská revoluce a Napoleonovy výboje měly značný vliv i na politické uspořádání Německa. Usnesením říšské deputace v Řezně roku 1803 bylo vyvlastněno 22 arcibiskupství a biskupství, čímž pozbyla církev materiální základnu, ale zase zmizel náhle celý feudální systém z církve a ta ochuzená a zbavená moci vstupovala do nového poměru k lidu. Vznikají probuzenecké kroužky – zárodky nového náboženského života (zvláště kolem J. M. Sailera, Kl. M. Hofbauera). Církev se se vzrůstajícím zprůmyslňováním zaměřila více na lidi a jejich problémy. Pomáhá charitativně a výchovně. Typem nového lidového duchovního správce se stává Adolf Kolping, zakladatel nového hnutí křesťanských řemeslníků.

Papežové a církevní stát

Vídeňský kongres, který řešil po Napoleonově porážce uspořádání Evropy, církevní stát sice obnovil, ale jen v rozsahu města Říma a blízkého okolí. V Itálii však roste stále více hnutí za sjednocení země a tento malý stát tomu překáží. Pro církev se stal velkým břemenem a papežové ho drží za pomoci rakouského či francouzského vojska.

Pius IX. (1846 – 1878) sice dává státu novou demokratickou ústavu, ale stejně záhy propuká v Římě revoluce po jejímž potlačení je obnoven absolutismus. Trvá však jen nedlouho. Roku 1870 nový Italský král Viktor Emanuel dobývá Řím. Zaručuje papeži volné užívání Vatikánu a letního sídla v Castel Gondolfu, kde má být nájemníkem, což papež odmítá a považuje se za *vatikánského vězně*. Definitivní vyřešení nastává až roku 1929, kdy je uzavřena s Mussolinim Lateránská smlouva, v níž dostává papež nad Vatikánem plnou suverenitu.

I. Vatikánský koncil

Roku 1854 vyhlásil Pius IX. dávnou víru, v to že Maria byla počata bez poskvrny prvotního hříchu. Tím se rozpoutala diskuse, zda na toto vyhlášení má papež bez koncilu právo. Roku 1864 byl papežem rozeslán biskupům Syllabus – tj. seznam 80 dobových omylů (panteizmus, naturalismus, racionalismus, socialismus, komunismus...). Zvláště ostře byl odmítnut liberalismus. Na to přišla velká odezva, papež i církev byly obviněny ze zpátečnictví a nepřátelství ke kultuře.

Zanedlouho byl svolán **roku 1869 I. Vatikánský sněm**. Otázka definice neomylnosti visela ve vzduchu. Katolíci nepochybovali o nejvyšší učitelské pravomoci papeže, ale otázkou bylo jak daleko sahá. Napětí mezi souhlasícími s neomylností při vyhlášení *ex cathedra* (tzn. autoritativním a slavnostním způsobem) a nesouhlasícími bylo veliké v Anglii i ve Francii či jiných zemích. Vyřešit to měl koncil. Mnozí se domnívali, že na vyhlášení není vhodná doba. Při předběžném hlasování 13. 7. 1870 hlasovalo 451 biskupů pro a 88 proti (62

pouze s podmínkou). Mnozí z nesouhlasících odjeli, protože nechtěli překazit definování. A tak nauka o primátu a neomylnosti papeže byla definována (papež má pravomoc nad všemi biskupstvími a co rozhodne úředně ve věci víry a mravů je samo sebou neomylné a neodvolatelné, aniž je k tomu nutný souhlas církve. Ihned potom musel být koncil ukončen, protože Viktor Emanuel obsazuje Řím.

Po koncilu: starokatolictví a kulturní boj v Německu

Mnozí profesori s novým dogmatem nesouhlasili a začali boj o *starou katolickou církev*, roku 1871 došlo k založení Starokatolické církve a roku 1873 k vysvěcení jejího prvního biskupa. Brzy došlo k několika reformám v předpisech o manželství, pokání a ke zdobrovolnění celibátu roku 1878, které se však netýkaly podstatně jádra víry.

Nepřátelství liberalismu vůči církvi za vydání Syllabu po I. Vatikánském koncilu vzrostlo. Bismark, který po vítězství nad Francií začal budovat jednotný stát, si chtěl církve v Německu zcela podmanit. Vydal řadu proticírkevních zákonů, ale dosáhl jen stmelení katolického lidu. Roku 1880 musel začít s rušením zákonů o kulturním boji.

Papežové po I. Vatikánském koncilu

LEV XIII (1878 – 1903) za jeho pontifikátu roste prestiž papežství – přibývá počet diplomatického zastoupení u Svatého stolce. Vydává četné encykliky – zvláště o sociálních problémech *Rerum novarum* (1891), kde přináší katolíkům řešení sociální otázky. Silně autoritativní postoj se projevil při založení biblické komise, která měla hlídat katolické vykladatele Písma.

20. STOLETÍ

doba dvou světových válek, mučedníků, i doba obnovy církve a doba počínajícího ekumenismu, doba uznání lidských práv, doba vzrůstající demokracie

Z Ameriky přichází do Evropy misionáři protestantských svobodných církví, které prožily silné probuzení a nové naplnění Duchem sv. a zakládají obdobné církve i v Evropě. Tradiční protestantské církve jsou pod vlivem liberalismu a racionalismu. Ten se snažil ovlivnit i katolickou teologii v tzv. *modernismu*, který byl však papežem odsouzen.

Křesťané všech vyznání podstupovali v mnoha zemích velké utrpení při pronásledování. (Mexiko, Rusko, země okupované německým fašismem, či

sovětským a čínským komunismem). Byli krutě mučeni, popravováni, posíláni do koncentračních táborů a jinak perzekuováni.

Od začátku století sílí v protestantských církvích snaha o spolupráci mezi církvemi, které vyvrcholilo r. 1948 k založení Světové rady církví se sídlem v Ženevě, která sdružuje přes 200 církví. Katolická církev má status pozorovatele.

Katolická církev-papežové:

PIUS X. (1903 – 1914) zavedl četná reformní opatření (reforma breviáře, misálu, dekret o svatém přijímání, reforma kurie). Jeho heslem bylo: „Všechno obnovit v Kristu“. Roku 1954 byl kanonizován. Jeho cílevědomé zákroky pro čistotu víry a práva církve mělo i svůj rub: jistou strnulost a úzkoprsost, zejména v církevně politické oblasti □ nová napětí s Francií, Ruskem, Německem a USA. Ve vnitrocírkevní oblasti vystoupil ostře proti modernismu (učení které se snažilo vyrovnat se s moderním světem) v encyklice Pascendi (1907), která rozproudila určitou inkviziční náladu v církvi.

BENEDIKT XV. (1914 – 1922) snažil se zprostředkovat smíření mezi válčícími mocnostmi, ale byl odmítnut.
Vydal nový církevní zákoník Codex Juric canonici (1918).

PIUS XI. (1922 – 1939) Než se stal papežem, byl tichým učencem a alpinistou.. Svůj program vyjádřil v encyklice *"Kristův mír v království Kristově"*. Zřídil Vatikánskou rozhlasovou stanici. Nejvýznamnějším počinem bylo uzavření **Lateránské smlouvy** r.1929 s Mussolinim – papež se zřekl všech nároků na bývalý církevní stát. Itálie naopak zaručila plnou papežovu suverenitu nad státem Vatikánským a přiznala mu právo přijímat a vysílat vyslance, vydávat pasy, vlastnit poštu, razit vlastní mince. Zároveň s Lateránskou smlouvou byl uzavřen konkordát. Katolické náboženství bylo prohlášeno v Itálii státním. Roku 1925 zavedl svátek Krista Krále. Zvláštní péči věnoval Katolické akci, čímž dal impuls k spolupráci a účasti laiků v hierarchickém apoštolátu církve. Uzavřel též konkordát s Německem, přičemž si dělal naděje, že povede ke stejným výsledkům jako v Itálii. Proti nacismu se vyslovil v encyklice *Mit brennender Sorge*.(1937)

PIUS XII. (1939-1958) před i po vypuknutí války neúnavně vybízel k míru. Bývá mu přisuzováno, že mlčel k Hitlerově nacistickému režimu a zvláště k vyhlazování Židů. Je to složitý

problém: Pius XII svou osobní iniciativou zachránil mnoho Židů, ale nahlas odsoudit nacismus si zřejmě netroufal pro obavu vystupňování násilí proti členům církve. Také Lateránská smlouva ho zavazovala k neutralitě. Na druhé straně jasným odsouzením zla by byl věrnější Kristovu příkazu: "Vaše řeč buď ano-ano, ne-ne"

Pius byl však velkým člověkem, jeho promluvy a projevy byly velmi působivé a fundované. On otevřel kardinálské kolegium všem národům a rasám; encyklikou *Mystici corporis* předložil nové chápání církve, které se více orientovalo na tajemné tělo Kristovo a skoncovalo s juristicko-hierarchickým pojetím; větší účast v církvi umožnil laikům. Přes vsí svou laskavost však zůstal autokratem, který řídí církve centralisticky.

JAN XXIII.

(1958-1963 pontifikát tohoto papeže znamenal rychlý obrat Církve. Přes svůj pokročilý věk se v dramatické bezstarostnosti vzdal starých přežitých tradic a obdaroval Církev novým obrazem papežství. Otevřel její okna a dveře novému duchu a též odděleným bratrům ve východní Církvi i na západě. Už jako benátský patriarcha se staral zejména o duchovní správu. Ve Vatikánu byl opakem přesného a aristokratického Pia XII. Skoncoval s uzavřeností Vatikánu. Navštěvoval vesnické sirotčince, nemocnice a věznice. Konal bohoslužby ve farnostech na periferii Říma.

Kvůli přizpůsobení pastorační moderní době svolal r. 1960 římskou diecézní synodu a pak svolal 21. ekumenický koncil, který zahájil 11.10 1962 v bazilice sv. Petra. Zemřel v pondělí svatodušní 1963. Proti římskému centralismu se vrátil k zásadě kolegiality biskupů a decentralizace. V oblasti misí Církev začala vycházet vstříc národním kulturám a vstřebávat je – ne vylučovat.

Ekumenismus – Jan XXIII. začal též hovořit o společném hledání pravdy a jednoty. Založil sekretariát pro jednotu křesťanů.

PAVEL VI.

Pokračoval v reformním kurzu nastoleném svým předchůdcem. Za své hlavní cíle určil pokračování koncilu, dialog s křesťanskými církvemi a dialog s moderním světem. Historický význam měla jeho pouť do svaté země v lednu 1964

II. Vatikánský koncil.

Byl v dějinách Církve jistě něčím vyjímečným, znamenal totiž proměnu v církevním životě, jakou zažila církev snad jen o letnicích při seslání Ducha Svátého či v době konstantinovského obratu či reformace. Znamenal totiž rozchod s těsným spojením náboženství a politiky, zřeknutí se protireformačního postoje a osvobození teologie. Církev se měla obrátit od zahleděnosti do sebe k otevřenosti ke světu.

Jednání nebyla vždy jednoduchá. Římské kuriální úřady totiž nejprve připravily konzervativně laděné návrhy pro jednání sněmu. Koncil však podpořen Janem XXIII. tyto návrhy odmítl a vytvořil nové.

Na koncilu se shromáždilo 2540 koncilních otců (diecézních biskupů).

Koncil pracoval ve 4 periodách:

I. zasedání (11.10 – 8.12 1962)

Hned na začátku vznikly rozpory ohledně dokumentu o liturgii. Progresisté vystupovali s potřebou zavedení mateřského jazyka, aktivnější účasti laiků, povolení přijímání podobojí.

Další debata se rozvinula o prameni zjevení, nově byly promyšleny pojmy Písmo a tradice, Prosadili se zastánci nové moderní formy výkladu Písma svatého. (kardinálové Döpfner, König a Alfring), ale zatím ne v této fázi koncilu. I. období tak skončilo bez viditelných úspěchů.

Do této situace zasáhla zpráva o smrti papeže Jana XXIII.

II. zasedání se sešlo dle programu 29.9 1963 a trvalo do 4.12 .

Pavlu VI. záleželo na vyjasnění pojmu Církve. Proto se přednostně projednávalo schéma o Církvi. V ohnivých diskusích se střetávaly nově nabyté představy s tradičními juristicko- tridentskými představami.

Progresivní směr nakonec dosáhl vítězství a byly schváleny předlohy o pastýřském úkolu biskupů, o ekumenismu, o náboženské svobodě.

III. zasedání (14.9 – 21.11 1964)

Zakončily se diskuse o církvi, biskupském úřadě, ekumenismu, o apoštolátu laiků. Bylo schváleno udělování jáhenského svěcení ženatým mužům.

IV. zasedání (14.9 – 8.12 1965)

Dlouho se vlekla debata o náboženské svobodě až nakonec se prosadilo zřeknutí se nátlakových metod na svědomí. Debata o celibátu byla však zatím z jednání vyloučena.

Obtížné bylo též jednání o schématu: *O Církvi v dnešním světě*.

Papež ke konci zasedání zrušil klatbu na východní církve.

Koncil vydal celkem 16 dekretů, ale ani jedno dogma. Nechtěl být totiž koncilem učitelským, ale reformním-pastorálním.

Po koncilu bylo založeno několik komisí, které měly vypracovat podrobnější prováděcí nařízení ke koncilním dekretům.

Proti reformnímu duchu se v církvi postavili někteří konzervativní lidé zejména z hnutí *Una voce*, kterému se jednalo pod vedením arcibiskupa

Lefébra, o udržení latiny při bohoslužbě i o udržení konzervativních pozic. Brzy se však dostal mimo církve.

Po koncilu vzniklo množství nových církevních hnutí (charismatické hnutí, Fokoláre, Neokatechumenát a další, které významně oživily církve.

Pavel VI. se novou vatikánskou politikou snažil získat katolíkům v soc. zemích zlepšení jejich situace. V r. 1967 se setkal s nejvyšším sovětským představitelem Nikolajem Podgorným.

Pastorační péči o církve konal i svými okružními listy: (Mysterium fidei - o neměnnosti věrouky, Populorum progressio - o sociálních otázkách, Humanae vitae - o manželské morálce.

Reformy v církvi však paradoxně nevedly k zvýšení počtu věřících. Těch naopak ubylo, snížil se počet bohoslovců a kandidátů řeholních řádů. Nicméně bez reformy by situace byla ještě daleko horší.

V r. 1975 vyhlásil papež Svatý rok-milostivé léto, které mělo být znamením usmíření a jednoty.

JAN PAVEL I. (26.8.1978-28.9.1978) vlastním jménem Ablino Luciani. Snažil se pokračovat ve snahách svých předchůdců.

Za ústřední úkol Církve vyhlásil hlásání radostné zvěsti. Při jeho skromnosti a lidskosti z něj vzařovala velká síla. Byl zván papežem úsměvu. Jeho náhlá smrt po měsíci pontifikátu mnohými otrásla.

JAN PAVEL II. (16.10.1978-2.4.2005)

Velké překvapení nastalo, když kardinálové po 450 letech zvolili za hlavu Církve neitala - Poláka Karola Wojtylu. Svůj pontifikát zahájil prosbou o pomoc, ve své službě. Brzy se však ukázalo, že má vůdcovské kvality aniž by opomíjel myšlenku kolegiality. Velice často konal pastorační návštěvy křesťanů v zemích po celém světě. Navštívil 129 zemí, vykonal 104 zahraničních cest, 146 cest po Itálii a 748 cest po římské diecézi. Svatořečil, či blahořečil 1432 lidí. Zavedl světové dny mládeže, konající se na různých místech ve světě a na něž přijíždí statisíce mladých. Vykonal mnoho pro sblížení křesťanských církví i pro sblížení světových náboženství. Jako první papež navštívil synagogu i mešitu. V roce 1986 svolal první setkání představitelů nejrůznějších náboženství z celého světa do Assisi, aby se modlili za mír. Vysloužil si tím kritiku tradicionalistů. Pak se uskutečnily ještě další 3 setkání - v roce 1993, 1994 a 2000. Dne 13.5.1981 byl na něj spáchán atentát tureckým útočníkem Ali Agcou, z něhož se podivuhodně uzdravil. Napojení organizace na sovětskou KGB, ač bylo tušeno, se nepotvrdilo. Napsal řadu okružních listů. např. Redemptor Hominis, Familiaris consorcio,... Do historie se

zapsal zvláště při slavení milénia r.2000 vyjádřením omluvy katolické církve za chyby a zlo, které její členové činili v uplynulém tisíciletí.

V posledních letech byl dosti nemocen, zvl. Parkinsonovou nemocí, kterou se snažil ze všech sil překonat. Umírá v sobotu 2.4.2005 v blízkosti velkého množství lidí modlících se na Svatopetrském náměstí.

BENEDIKT XVI. (19.4.2005-28.2.2013)

FRANTIŠEK (od 13.3.2013)